

T.C.
Fırat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

İLKÖĞRETİM 8.SINIF VATANDAŞLIK VE DEMOKRASİ
DERSİ'NDE ÖĞRENCİLERİN KAVRAM YANILGILARININ
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali KILIÇ

DANIŞMAN : Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ

ELAZIĞ – 2015

T.C.

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

**İLKÖĞRETİM 8. SINIF VATANDAŞLIK VE DEMOKRASİ DERSİ'NDE
ÖĞRENCİLERİN KAVRAM YANILGILARININ İNCELENMESİ**

Ali KILIÇ'ın hazırlamış olduğu "İlköğretim 8.Sınıf Vatandaşlık Ve Demokrasi Eğitimi Dersinde Öğrencilerin Kavram Yanılgılarının incelenmesi" başlıklı tez, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 24.01.2015 tarih ve 24/13 sayılı kararı ile oluşturulan jüri tarafından tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda başarılı sayılmıştır. 24.04.2015

Jüri Üyeleri: (unvan sırasına göre) İmza

1. Prof. Dr. Bülent AKPINAR
2. Doç. Dr. Nurgül SEMERCİ
3. Yard. Doç. Dr. Behadır KÖKSALAN

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mukadder BOYDAK ÖZAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ danışmanlığında hazırlamış olduğum **“İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık Ve Demokrasi Dersi’nde Öğrencilerin Kavram Yanılgılarının incelenmesi”** adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Ali KILIÇ

/ /2015

ÖNSÖZ

Eğitim bireyin topluma uyum sağlamasında vazgeçilmez bir süreçtir. Eğitimin çeşitli kademelerindeki kavram öğretimi insanların çevreyi tanımasını ve insanlar ile ilişki kurmasının sağlar. İnsan hakları ve demokrasi ihlallerinin çok olduğu toplumlarda bu ihlallerin nedeni olarak da insanların haklarını bilmemesi ve kuralları çiğnemesi görülür. Bu hakların bilinmesi ve kuralların tam olarak uygulanabilmesi için aynı zamanda demokrasi eğitiminin de verildiği Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'nde öğretilen kavramların tam ve eksiksiz olarak öğrenilmesi şarttır. Bu eksiksiz ve tam öğrenmede, eğitim sürecinde öğrenenin hangi kavramları birbirine karıştırdığının tespiti son derece gereklidir. Bu tespiti yaptıktan sonra bu kavramları tam olarak öğrenen öğrenci, insan haklarına saygılı, demokratik, kurallara uyan yardımsever bir vatandaş, birey olarak topluma kazandırılabilir.

Bu çalışma herkesin günlük hayatta çok karşılaştığı özellikle de 21.yy da bireylerin hayata karşı daha donanımlı olmasını sağlayan ve bireylerin yaşadığı toplumda haklarını ve ödevlerini bilmesini sağlayan ama anlamları birbiri ile karıştırılan vatandaşlık ve demokrasi ile ilgili kavramların tespiti için yapılmıştır. Çalışmada ilköğretim 8. Sınıfta Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki birçok kavram incelenmiş ve en çok karşılaştığımız kavramlarının öğrenimindeki kavram yanılgıları üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmanın planlanıp yürütülmesinde Malatya ilindeki anket formu çalışmamı uyguladığım okullara, bu okulların değerli öğretmenlerine, öğrencilerine ve her zaman yardımını ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Ali KILIÇ

Yüksek Lisans Öğrencisi

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Dersinde Öğrencilerin Kavram Yanılgılarının İncelenmesi

Ali KILIÇ

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

Elazığ - 2014, Sayfa: X + 81

Bu çalışmanın amacı; ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi’ndeki kavram yanılgılarını belirlemektir.

Bu araştırma, nitel bir çalışmadır. Araştırmada olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubu için amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak 2011-2012 öğretim yılında Malatya ili Merkez ilçe’de yer alan dört eğitim bölgesinden yedi ilköğretim okulunun yöneticileri ve ilgili dersin öğretmenleriyle irtibata geçilmiş, araştırmaya katılım konusunda gönüllü olan dört ilköğretim okulu seçilmiştir. Seçilen bu dört ilköğretim okulunun 8. Sınıf şubelerinden birer şube belirlenerek 70 öğrenciye anket formu uygulanmıştır.

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış anket formuyla toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak, 10 tane açık uçlu soru içeren anket formu uygulandıktan sonra elde edilen veriler kontrol edilerek gerekli düzenlemeler yapılmış sonra da veriler analiz edilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda tasarlanan bu araştırmada “betimsel analiz” yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler sayısallaştırılarak frekans olarak ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki kavramlara ilişkin cevaplarının analiz sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin eşitlik, özgürlük, hak, cumhuriyet ve iş birliği kavramlarına verdikleri cevaplarda doğru tanımlarının sayısının yüksek olduğu tespit edilirken, çoğulculuk, vatandaşlık, adalet ve demokrasi, kavramlarında yanlış tanımlarının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Yanlış tanımlarda, öğrencilerin özellikle birbiri ile ilişkili kavramları karıştırdıkları ve tanım yaparken bu kavramları birbirinin yerine kullandıkları için kavram yanlışlığına düştükleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin hiç birinin çoğulculuk kavramını doğru tanımlayamaması ve tanım yapanlarında kavramı 'çoğul' eki ile açıklamaya çalışmaları, öğrencilerin konuşma dili ile bilimsel dili ayıramadıklarını göstermektedir. Bu sonuçlara bakılarak ilköğretim 8.sınıfındaki Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'nde öğrencilerin kavram yanlışlarının daha aza indirilmesine yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler: Öğretmenler adalet, eşitlik, hak, demokrasi ve özgürlük kavramları arasındaki ilişki üzerinde durmalı ve kavramlar arasındaki ayırt edici özellikleri iyi anlatmalı, Öğretmenler konuşma dili ile bilimsel dilin arasındaki farkı anlatmalı gibi.

Anahtar Kelimeler: Kavram, Kavram yanlışlığı, Kavram öğretimi, Vatandaşlık ve Demokrasi dersi,

ABSTRACT

Master Thesis

Learning Misconception of Students in Learning in Middle School 8th Grade Citizenship and Democracy Education Courses

Ali KILIÇ

Fırat University

Institute of Educational Sciences

Department of Programs of Education and Teaching

Elazığ - 2014, Page :X +81

Purpose of this study is; to identify misconceptions about concepts in Citizenship and Democracy Course of 8th grade students.

This research is a qualitative study. In the research, the design of subject science (phenomenology) was used. In this sense, in the academic year of 2011-2012, by using easily accessible sampling method, the principals and the teachers of seven elementary schools from four educational districts within boundaries of central Malatya were contacted with, then four volunteer elementary school were selected. The questionnaires were carried out with 70 students from the one 8th grade class from each of these chosen elementary schools.

In this research, the data were collected via semi-structured interview form developed by the researcher. To collect data, the questionnaire which involved open-ended questions was implemented. The obtained data from the interviews were checked and analyzed after confirming necessary arrangements. In this study which is designed in accordance with qualitative research approach, “content analysis” was carried out. The collected data through the semi-structured survey sheet technique are digitized and expressed as frequency.

When the submissions of the students who participated in the research on concepts in Citizenship and Democracy Course are generally assessed it can be said that

the students correctly defined the terms of equality, freedom, right, republic and cooperation although they were mostly failed to define the terms of civil society, pluralism, citizenship, justice and democracy. It was seen that the students mostly commit mistake since they confuse a term with a related one or they use these terms interchangeably. None of the students managed to define the term of pluralism. The misconception on pluralism shows that the students can not distinguish the difference between spoken language and scientific language. By considering these results, some proposals were made to reduce the misconceptions of the students who take Citizenship and Democracy Course. These proposals are; teachers should stress the relationship between the terms of justice, equality, right, democracy and freedom, and explain the distinguishing quality of them. Lastly, teachers should state the difference between spoken language and scientific language.

Keywords: Concept, concept misconceptions, concept teaching, Citizenship and Democracy Course,

İÇİNDEKİLER

BEYANNAME	I
ÖNSÖZ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar LİSTESİ	X
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
BÖLÜM II	5
2.İLGİLİ LİTERATÜR VE ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ.....	5
2.1.Kavram Nedir?	5
2.2. Kavramların Özellikleri	7
2.3.Kavramların Yararları.....	9
2.4.Kavram Öğrenme	10
2.4.1. Kavram Öğrenme Düzeyleri	11
2.5.Kavram Öğretimi.....	13
2.5.1 Kavram Öğretim Stratejileri.....	14
2.6. Kavram Yanılgıları Nedir?.....	15
2.6.1. Kavram Yanılgılarının Genel Özellikleri.....	17
2.7.Kavram Yanılgılarının Çeşitleri	18
2.8.Öğrencilerin Kavram Yanılgılarının Tespit Edilmesi	19
2.9. Kavram Yanılgıları Nasıl Ölçülmektedir?	20
2.10. Öğrencilerin Kavram Yanılgıları ile Yüzleşmesi	21
2.11.Kavram Yanılgıları Nasıl Düzeltilir?.....	22
2.12. Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	23
2.13.Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi ve Önemi	25
2.14. Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki Kavramlar	28

2.15.Kavram Yanılgısıyla İlgili Yapılan Araştırmalar	35
2.16. İlgili Araştırmaların Analizi	39
BÖLÜM III.....	40
3. YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Çalışma Grubu.....	40
3.3. Veri Toplama Araçları	42
3.4. Veri Toplama Aracının Uygulanması.....	42
3.5. Verilerin Analizi.....	43
BÖLÜM VI.....	45
4.BULGULAR.....	45
4.1 Araştırmanın Problemine İlişkin Bulgular	45
4.1.1. Adalet	45
4.1.2 Eşitlik	47
4.1.3. Özgürlük.....	49
4.1.4 Hak.....	51
4.1.5 Demokrasi	53
4.1.6 Cumhuriyet.....	56
4.1.7 Vatandaşlık.....	58
4.1.8 Sivil Toplum.....	60
4.1.9 İşbirliği	61
4.1.10 Çoğulculuk	63
BÖLÜM V	65
5. SONUÇ VE TARTIŞMA	65
5.1. Öneriler	70
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	79
ÖZGEÇMİŞ.....	81

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler	41
Tablo 2. Öğrencilerin Adalet Kavramına İlişkin Görüşleri	45
Tablo 3. Öğrencilerin eşitlik kavramına ilişkin görüşleri	47
Tablo 4. Öğrencilerin özgürlük kavramına ilişkin görüşleri	49
Tablo 5. Öğrencilerin hak kavramına ilişkin görüşleri	51
Tablo 6. Öğrencilerin demokrasi kavramına ilişkin görüşleri	53
Tablo 7. Öğrencilerin cumhuriyet kavramına ilişkin görüşleri	56
Tablo 8. Öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin görüşleri	58
Tablo 9. Öğrencilerin sivil toplum kavramına ilişkin görüşleri	60
Tablo 10. Öğrencilerin İşbirliği kavramına ilişkin görüşleri	61
Tablo 11. Öğrencilerin Çoğulculuk Kavramına İlişkin Görüşleri	63

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Eğitimin en büyük işlevi insanları hayata hazırlamaktır. Özellikle günümüzde yaşanan bilgi ve teknolojiye gelişmeler karşısında bireylerin değişen ve gelişen toplumun ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hazırlanmasında ve donanımlı hale gelmesinde eğitime önemli bir rol düşmektedir. Eğitim bireylere bu donanımı kazandırma işine, kavramları doğru öğretmekle başlar.

Kavramlar günlük hayatın önemli bir parçasıdır ve insan hayatı kavramlar ile doludur. Kavramların insanlar için tespit edilmiş birçok yararı vardır. (Erden ve Akman 2001). Kavramların bazıları, içinde yaşanan toplumun daha özgür daha demokratik olmasını ve bireylerin kendi hak ve özgürlüklerini bilmelerini sağlar. Bu kavramların çoğu bireylere ilköğretim 8. sınıfta Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'nde öğretilir.(MEB 2011) Bu dersteki kavramlar öğretilirken öğrenme-öğretme sürecinde yaşanan en büyük sorunlardan biri öğrencilerde oluşan kavram yanlışlarıdır. Kavram yanlışları dikkat edilmez ise daha sonraki öğrenmeleri olumsuz etkileyebilir. Bu durumda öğretmenlere çok önemli görevler düşmektedir. Öğretmenler öğrencilere kavramları anlatırken kavramların arasındaki anlam farklılıklarını iyi açıklamalıdır. Eğer öğrenme süreci verimli olmaz ise bireyler bu kavramları ileriki yaşamlarında kullanırken çeşitli problemler ile karşılaşabilirler.

Kavram yanlışları mutlaka irdelenip çözüm aranmalıdır. Aksi takdirde eğitim-öğretim faaliyetleri istenilen hedefe ulaşılamaz. İşte bu sebepten dolayı Vatandaşlık ve Demokrasi Dersin'de belirlenen temel kavramlara ilişkin öğrencilerin sahip oldukları kavram yanlışlarını belirlemek önemlidir.

1.1.Problem Durumu

Kavramlar hayatın her alanında oldukça önemlidir.Çünkü dünya kavramlarla doludur.İnsan karşılaştığı bir nesnenin anlamını bildiği zaman hayat daha anlamlı hale gelirve o insaniğin hayat kolaylaşır.Kavramların fikir ve olayları gruplara ayırarak kategorize etmeyi sağlama, iletişimi kolaylaştırma, bilginin sistematik örgütlenmesini

sağlama, kalıcı bilgiler sağlama gibi insan yaşamı için tespit edilmiş birçok yararı vardır (Erden ve Akman, 2001). Kavramların sayılan bu yararları kavramların doğru ve nitelikli öğretilmesi ile sağlanabilir. Kavramların alanları farklı olabilir. Örneğin Fen, Matematik, Sosyal gibi alanlarda bunların hepsi de insan hayatı için çok önemli kavramlardır. Ancak bazı kavramlar insanın topluma uyum sağlaması ve rahat bir hayat geçirmesi için önemlidir. Bu kavramların bazıları ilköğretim 8. Sınıf dersi olan Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'nde anlatılmaktadır. Bu dersin anlatımında çeşitli sebeplerden dolayı kavram yanılgıları meydana gelmektedir. Bu yanılgıların tespiti için aşağıda birkaç örnek verilen farklı araştırmalar yapılmıştır.

İlköğretim öğrencilerinin İnsan Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki kavramlarına ilişkin algılarını inceleyen bir çalışma sonuçlarında, öğrencilerin "özgürlük" kavramına ilişkin algılarının kendilerinin oluşturmuş oldukları bilinçli yapılan iç odaklı davranışlarına göre değil, başka insanların kendilerine sundukları dış odaklı davranışlara bakarak tanım yaptıkları tespit edilmiştir. Bu duruma bakılarak özgürlük kavramını öğrencilerin eksik algıladıkları iddia edilmiştir. (Nayır ve Akar, 2009). Bir başka çalışmada kavramların öğrenciler tarafından kazanılmasında eğitim-öğretimdeki uygulamalar ile sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkili olduğu belirlenmiştir (Mulhan, 2007). Sabancı (2008)'nın benzer bir çalışmasında aynı derste geçen vatandaşlık kavramının öğrenciler tarafından kavramsal olarak kazanılmasının öğretim programı yaklaşımları, çevresel koşullar (sosyal, ekonomik ve kültürel) ve öğretmenlerin cinsiyet ve mesleki kıdemlerine göre değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bir başka çalışmada, annesinin eğitim seviyesi yüksek olan, ailesinin ekonomik durumu iyi olan ve dersi anlatan öğretmenin sosyal bilgiler alanında eğitim görmüş olması doğru algılamada öğrencilerin başarı düzeylerinin diğer öğrencilerden yüksek olduğu görülmüştür (Kaya, 2006). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık hak ve ödevlerine ilişkin algılarının incelendiği tarama türü çalışmada, erkek öğrencilerin vatandaşlık hak algısının kız öğrencilerinden daha düşük olduğu görülmüştür. Hak arama da kız öğrencilerin erkeklerden daha girişken ve kararlı oldukları, erkeklerden daha fazla bireyci görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir (Duruhan ve Şad, 2009). Aynı çalışmada, başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin hak algılarının daha yüksek olduğu ve öğrencilerin annelerinin eğitim

seviyelerinin vatandaşlık hak ve ödev algı düzeylerinde belirleyici bir etken olduğu rapor edilmiştir.

Yukarıda eğitim-öğretimde çeşitli faktörlerin etkisi ile oluşmuş kavram yanlışları ile ilgili farklı çalışmalardan çıkarılacak ortak sonuç kavram yanlışlarının eğitim-öğretimde bir problem oluşturduğudur. Özellikle de Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki kavramların iyi öğretilmemesi, öğretilecek olan bir kavram ile ilgili öğrencinin zihninde var olan ön bilgilerin ortaya çıkarılamaması, birbirine yakın kavramların ayırt edici özelliklerinin vurgulanmaması kavramların anlaşılmasına ve birbiri ile ilişki kurulamamasına neden olmaktadır. Bu durumda da öğrencilerde kavram yanlışlarının oluşması kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu yanlışların oluşmaması için öğrencilerin Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki kavram yanlışları tespit edilmelidir. Dolayısıyla araştırmanın problem sorusunu: "İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'nde öğrencilerin kavram yanlışları nelerdir" cümlesi oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Günlük hayatta, televizyonlardaki programlarda, insanlarla konuştuğumuzda insanların toplumsal kurallar, haklar, ödevler, ve yönetildiği yönetim şekli ile ilgili birçok kavramı birbiri ile karıştırabildiği görülmektedir. Kavram karışıklığını yaşayan insanlar bu kavramları öğrenirken yanlış öğrenebilmektedirler. Yanlış öğrenmeler sonucu oluşan bu yanlışlarını önlemek için, öğrencilerin Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'nde sıklıkla hangi kavramları birbiri ile karıştırdıklarını, hangi kavramları algılayarak sorun yaşadıklarını araştırmak ve bu yanlışları önlemek son derece önemlidir. Türkiye'de kavram yanlışları ile ilgili araştırmaların büyük çoğunluğunun fen alanında olması, sosyal alanda yapılan araştırmalarda da Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki kavramlar ile ilgili araştırmaların az olması bu araştırmayı önemli kılıyor.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; ilköğretim 8. Sınıfında Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki öğretilen kavramlardaki yaşanan kavram yanlışlarının neler olduğunu belirlemektir. Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır

- a. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?
- b. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin eşitlik kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?
- c. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?
- d. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin hak kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?
- e. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?
- f. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin cumhuriyet kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?
- g. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin vatandaşlık kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?
- h. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin sivil toplum kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?
- i. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin işbirliği kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?
- j. İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin çoğulculuk kavramına ilişkin kavram yanlışları nelerdir?

BÖLÜM II

2.İLGİLİ LİTERATÜR VE ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ

Eğitim sisteminin en önemli hedefi öğrencileri hayata karşı donanımlı bir bireyler haline getirmektir. Öğrencilere kazandırılacak bu donanımın bir parçası da kavram öğretimidir. Eğitim kademesindeki her bir kavramın öğretimi son derece önemlidir. İşte bu sebeplerden dolayı bu bölümde genel çerçeve oluşturmak amacıyla araştırmaya ışık tutacağı düşünülen ve ilgili kaynaklardan yararlanılarak elde edilen bilgilere yer verilmiştir

2.1.Kavram Nedir?

Ortak özellikleri paylaşan nesne, görüş ve olaylara verilen ortak isime kavram denir. Başka ifadeyle, paylaştıkları ortak özelliklerinden dolayı aynı küme, sınıf ya da kategori içinde yer alan örnekler kavramı oluşturur. Bu yönüyle bakıldığında her kavram öncelikle bir kümedir (Şimşek, 2006). Kavram benzer, geçişken ve ayırıcı özelliklerine göre oluşturulmuş varlık ve düşünce gruplarına verilen adlardır. Aynı zamanda deneyimler, denemeler, bilimsel çalışmalar gibi yollarla elde edilen bilgileri özelliklerine göre gruplandırarak varılan genellemelere de kavram denilmektedir. Başka bir tanımda da kavram bireyin zihninde anlam kazanan, değişik olguların, objelerin değişen ortak özelliklerini temsil eden bir bilgi formu olarak ifade edilmiştir. (Ülgen, 2001).Kavrama mantık ve felsefe açısından bakacak olursak bu bilimlerin kavramın soyut mu somut mu olduğu üzerinde durmuştur.

Kavram nedir sorusu mantığın olduğu kadar felsefesinde sorusudur. Çeşitli düşünürler, kavramın varlık yapısını değişik açıdan incelemişlerdir. İdealist filozoflar kavramı bir idea olarak algılayarak, mantıkçı pozivistler kavramın soyutluğu yerine terimin dilsel somutluğunu kabul etmişlerdir(Çüçen,1997).

Kavramın birçok tanımı bulunmaktadır bu tanımlarda ortak nokta olarak görülen durum kavramların benzer, geçişken özelliklere sahip bir durumunun olduğudur. Bu

özelliklerden yola çıkarak zihin kavramları ortak özelliklerine göre ayırtır. Yani kavramlar zihinde gruplara ayrılırken benzer ve geçişken özellikleri dikkate alınarak gruplandırılır. Bu grupta yaşadığımız deneyimler, bilimsel çalışmalar da etkili olmuştur.

Kavramlar ile ilgili bu açıklamalar gösteriyor ki bireylerin düşünmesinde, anlamlı bir şekilde iletişim kurmasında, çevresini ve olayları doğru anlamasında önemli bir rol oynamaktadır. İnsan için çok önemli olan kavramların daha iyi anlaşılması için kavram ile sıkça karıştırılan terim'in anlamını ve özelliklerini açıklamakta kavramın daha iyi anlaşılması için fayda vardır

Terim, konuşma dilindeki herhangi bir kelimeye özel ve farklı bir anlam vermedir. Kelime köklerinden yeni kelimeler türetmek ya da kelimeleri birleştirmek yoluyla herhangi bir bilim, sanat, meslek ve spor dalı ile ilgili özel kavramların karşılığında kullanılan kelimelere terim denir. Dilaçar ise terimi: "Bilim ve sanat kollarının disiplinine ve müfredatına tabi olan ve bu kollarda kullanılan, belli bir olayın, kavramın veya durumun karşılığına gelen kelimeye denir." (Dilaçar, 2006) şeklinde ifade eder.

Terimlerin genel özellikleri(Zülfikar, 1991):

Terimlerin bilinen ilk özelliği, bir dal (bilim,sanat,spor,meslek) ile ilgili özel bir kavramın karşılığı olan sözcükler olmasıdır.

- Anlamları sabittir
- Terimler yoruma kapalıdır
- Bir sözcük farklı dallarda terim olarak kullanılabilir
- Terim tanımdan farklıdır. Terim nesnel tanım özeldir

Terimin özelliklerine bakıldığında terimin belli bir dala ait olma özelliği ile kavramdan belirgin bir şekilde ayrıldığı görülmektedir. Eğer terim ait olduğu bir alandan başka bir alanda kullanılırsa kavram ya da tanıma dönüşebilir. O yüzden kavramı terimden ayırt edebilmek için kavramın özelliklerinin bilinmesinde fayda vardır

2.2. Kavramların Özellikleri

Öğrencilerin soyut düşüncelerini somutlaştıran kavramların birçok özelliği vardır ve bu özellikleri ile kavramlar birbirlerinden ayrılırlar. Kavramların bu özellikleri farklı şekilde açıklanabilmektedir.

Ülgen'e göre kavram özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Ülgen, 2004):

1. Kavramların algılanan özellikleri bireyden bireye değişebilir.
2. Kavramın orijinali(prototype) vardır. Kavramın orijinali, kavramın bireyin düşüncelerindeki ilk oluşumdur.
3. Kavramın bazı özellikleri, başka bir kavramın da özelliği olabilir. Örnek eğitim ve öğrenme sonucunda oluşan davranış değişikliğinin her iki kavramında ortak özelliği olması
4. Kavramlar objelerin ve olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşurlar. Doğrudan gözlenen(somut) özellikler obje ya da olayın fiziksel özellikleridir. Dolaylı gözlenen (soyut) özellikler ise, onun anlamlarıdır.
5. Kavramlar çok boyutludur. Bir kavram konumuna göre, bazen merkezde, bazen de merkezin çevresinde yer alabilir, hangi esasa ve sayıtlıya dayalı olarak kullandığımıza bağlıdır.
6. Kavramlar kendi içlerinde, özelliklerine uygun belli ölçütlere göre gruplanabilirler.
7. Kavramların özellikleri de kendi içinde birer kavramdır.

Yukarıda açıklandığı gibi kavramlar özelliklerine göre birbirinden farklı anlamlar kazanabilmektedir. Kavramların özelliklerinin bilinmesi, anlamlarının daha iyi anlaşılmasını sağlayarak öğrenmeleri kolaylaştıracaktır.

Nas'a (2005) göre ise kavramlar su dört özellik bakımından farklılaşmaktadır.

Soyutluk Derecesi: Duyu organlarıyla algılanabilen (ağaç, kuş, kitap) somut kavramlardır. Fakat adalet, sevgi, nefret gibi kavramlar soyut olarak nitelendirilebilir.

Karmaşıklık Derecesi: Kavramlar yalından karmaşığa doğru bir sıra izlerler. Örneğin masa, birkaç özelliğe sahip olması nedeniyle yalın bir kavram olarak nitelendirilirken, kent (nüfus, hava kirliliği, trafik vb.) gibi birçok özelliğe sahip olması nedeniyle karmaşık bir kavram olarak kabul edilecektir.

Genellik(Çok Boyutluluk) Derecesi: Birçok kavram, birbiriyle ilişkili başka birçok kavramı içermektedir. Örneğin gıda (et, süt, ekmek, meyve vb.) birçok kavramı içinde barındırırken, aynı zamanda kuş dediğimizde de farklı farklı uçabilen canlı türleri akla gelebilmektedir.

Özelliklerin Kritikliği: Özelliklerin kritik(doğrudan ilgili) olup olmaması da kavramların öğretiminde önemlidir. Örneğin, turist kavramı için dinlenmek, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek, meraklarını giderip yeni şeyler görmek, gezmek vb. kritik özellikler kabul edilirken, hangi ülke vatandaşı olduğu, giyim tarzı vb. kritik özellik olarak kabul edilmemektedir. (Senemoğlu, 2004):

Senemoğlu'na göre bazı kavramlar şöyle açıklanmıştır. Nesneler isimler ile süreçler fiiller ile nitelik ifade eden kavramlar ise sıfatlar ile temsil edilirler. Senemoğlu'na göre kavramlar hangi sözcük grubuyla temsil edilirse edilsin aşağıda belirtilen özellikleri taşımak zorundadır.(Senemoğlu, 2004)

1.Öğrenilebilirlik: Tüm kavramlar sonradan öğrenilir. Ancak bazı kavramlar kolay öğrenilebilirken bazı kavramlar daha zor öğrenilmektedir.

2.Kullanılabilirlik: Kavramlar, ilkeleri anlama, problem çözme gibi çok çeşitli kullanım alanlarına sahiptirler. Ancak bir alandaki bazı kavramlar daha sık kullanılırken bazıları daha seyrek kullanılırlar.

3.Açıklık: Kavramlar açık ve anlaşılır olmalıdır. Kavramın anlamı hakkında konu alanı uzmanları arasında görüş birliği bulunmalıdır. Davranış bilimlerindeki kavramlar, diğer alanlardaki kavramlara göre biraz daha belirsizdir.

4.Genellik: Birçok kavram hiyerarşik olarak organize edilmiştir. Hiyerarşik yapının en üstünde yer alan kavram en genel olanıdır. Genel kavramların alt gruplarına indikçe, kavramların genellik özellikleri azalarak daha özel kavramlar haline gelirler.

5.Güçlülük: Kavramın gücü, büyük ölçüde diğer kavramların, ilkelerin anlaşılmasına yardım etme, problem çözme sağlama gibi konularda faydalı olmasına, destekçi olmasına işaret etmektedir.

Yukarıda verilen özelliklere göre somut, açık, yalın olan kavramın öğretimi daha basit kendi içerisinde özellikler barındıran kavramların öğretimi ise zor olduğu

söylenir. Kavram öğretimi sıralaması somuttan soyuta yalından karmaşığa doğru gitmesi görüşü daha ağır basmaktadır. Kavram öğretimi bu şekilde yapıldığı zaman kavramlar öğrenciler için daha yararlı hale gelebilir.

2.3.Kavramların Yararları

Kavramların insan yaşamı için tespit edilmiş birçok yararı vardır. Erden ve Akman’a göre bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir(Erden ve Akman, 2001):

1. Kavramlar çevremizdeki sayısız obje, fikir ve olayları gruplara ayırarak kategorize etmemizi sağlar. Çevremizde temel özellikleri açısından benzer, ancak ayrıntıları birbirinden farklı çok sayıda obje ve olay vardır. Bunların hepsinin ayrıntılarını bilmek ancak uzmanlık işidir. Kavramlar bizi bu ayrıntılardan kurtarır çevremizi tanımamızı, anlam vermemizi sağlar.
2. İletişim görevi vardır. İsteklerimizi, mesajlarımızı kavramlarla kolay aktarabiliriz.
3. Kavramlar bilginin sistematik olarak gruplanmasını ve örgütlenmesini sağlar. Kavramlar arasındaki ilişkiler ilkeleri oluşturur ve kavrayarak problem çözmeye yardımcı olur.
4. Kavramlar bize görece olarak kalıcı bilgi sistemi sağlar. Birey bir kavramı öğrendiği zaman o kavramın örneklerini tanıyabilir ve sahip olduğu bilgi sistemini genişletebilir.

Kavramlar çevremizdeki karmaşıklık azaltarak, çevremizde ve dünyada bulunan objeleri tanımamızı sağlamaktadır. Kavram öğrenme; bir kavramın adını ve tanımını söyleme anlamına gelmemektedir. Kavram öğrenmede; yüksek bilişsel süreçlere ve örneklerden yola çıkarak genellemelere ulaşılması esastır. Genelleme yapabilen birey nesne ve olayların ortak yönlerini soyutlayarak algılar ve bunların benzer ve benzer olmayan yönlerini ayırt edebilir. Kavramlar günlük hayatımızı kolaylaştırıcı özelliğe sahiptir. Çevremizdeki sayısız obje, olay ve fikirleri kategorize etmemizi sağlar, insanlar arası iletişimimizi kolaylaştırır kısacası insanlar kavramlar sayesinde çevrelerinde ne olduğunun farkına varır ve yaşamını sürdürür. Bu durum kavram öğrenmenin ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarıyor.

2.4.Kavram Öğrenme

Geçmişten günümüze gelinceye kadar insanların nasıl öğrendiği, dışarıdan alınan bilgilerin zihne nasıl yerleştirildiği ve insanların yeni bilgileri hangi yollarla özümlediğini, özetle öğrenmenin nasıl meydana geldiğini açıklamak üzere pek çok öğrenme teorisi geliştirilmiştir. Öğrenme ile ilgili pek çok tanım yapılmakla birlikte, üzerinde görüş birliğine varılan en önemli husus öğrenmenin oldukça karmaşık bir süreç olduğudur. (Karamustafa oğlu vd, 2004;Akt: Çakmak, 2006). Genel anlamda öğrenme, çevresel koşulların değişmesiyle bireyin davranışlarında meydana gelen değişimdir. Kavram öğrenme ise, uyaranları belirli kategorilere ayırarak, zihinde bilgiler oluşturmaktır. Yeterli bir öğrenmede bu bilgilerin davranışla bütünleşmesi öngörülür (Ülgen, 2004).

Kavram öğrenme sadece objeleri basit olarak sınıflama ya da bir sınıf objenin adını söyleme ile sınırlı değildir. Kavram öğrenme, yüksek düzeyde bilişsel süreçler ve çeşitli örneklerin karşılaştırılarak genellemeye gidilmesini gerektirir. Bireyin genelleme yapabilmesi için, obje ve olayların ortak elemanlarını soyutlayarak algılayabilmesi ve bunların benzer ve benzer olmayan yönlerini ayırt edebilmesi gerekmektedir (Erden ve Akman, 1997).

Kavram öğrenme ile ilgili açıklamalarda kavram öğrenmenin karmaşık bir süreç olduğu vurgulanmış olup öğrenilen kavramların kategorilere ayırma ve benzer olan ve olmayan özelliklerini ayırabilmeden bahsedilmiştir. Bu özellikleri ayırabilen insan genellemeler yaparak kavramın öğrenme işlemini gerçekleştirmiş olur. Ancak kavram öğrenmenin etkilerinden söz edebilmek için öğrenilen kavramın davranışla bütünleştirilmesi gerekmektedir. Davranışla bütünleşen öğrenme daha sağlıklı ve kalıcı olur.

Son yıllarda, aynı kavramların değişik düzeylerde nasıl öğrenildiği ve nasıl kullanıldığına ilişkin önemli bir bilgi birikimi elde edilmiştir. Kavram öğrenmede bir düzeyden diğerine geçişi sağlayan zihinsel süreçlerin aynı sırayı izlediği ve bunun değişmez bir sıra olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur. Kavram öğrenmede aşamalı düzeyler bulunmaktadır.

2.4.1. Kavram Öğrenme Düzeyleri

Kavram öğrenme, çeşitli düzeylerde gerçekleşmektedir. Son yıllarda aynı kavramların değişik düzeylerde nasıl öğrenildiği ve nasıl kullanıldığına ilişkin önemli bilgiler elde edilmiştir.

Senemoğlu'na (2007) göre kavram öğrenme, bir düzeyden diğerine geçişi sağlayan zihinsel süreçlerin aynı değişmez bir sıra izlemesidir. Buna göre kavram öğrenmede en alt düzeyden en yüksek düzeye doğru aşamalı dört düzey bulunmaktadır. Bunlar:

Somut düzey: Somut düzeyde kavram öğrenmek için yapılan zihinsel işlemler aşağıdaki gibidir:

- Algılanabilen çerçeveye objenin dikkat etmesi,
- Objelerin birbirinden farklı olduğunu anlama
- Diğer objelerden farklı olduğu anlaşılan objenin aynı durum ve zamanda hatırlanması

Örneğin; “Kurşun kalemi” gören çocuğun ona dikkat etmesi çevresindeki başka nesnelerden ayırt etmesi. Daha sonraki bir zamanda aynı yer ve durumda kalemi tanıması.

Tanıma Düzeyi: Bu düzey somut düzeyden farklıdır somut düzeyde çocuk bir objeyi aynı kapsam aynı durumda görünce tanırken bu düzeyde çocuk objeyi farklı yer ve durumda gördüğünde de tanır.

- Algılanabilen çerçeveye objenin dikkat etmesi,
- Objelerin birbirinden farklı olduğunu anlama
- Diğer objelerden farklı olduğu anlaşılan objenin aynı durum ve zamanda hatırlanması
- Objeyi farklı ortam ve durumda gördüğünde de aynı obje olduğuna iliksin genelleme yapma,
- Genelleme yapılan objeyi hatırlama

Somut düzeyde çocuk görerek öğrenirken tanıma düzeyinde işitip, koklayıp, dokunarak ta öğrenebilir(Senemoğlu 2003).

Sınıflama Düzeyi:Bu düzeyde kavramın ilk kez öğrenilmesi için öğrenilen kavramın en az iki örneğinin tanıma düzeyinde öğrenilmesi gerekmektedir. Bu düzeyin içerdiği zihinsel işlemler aşağıdaki gibidir.

- Objenin bir sınıfına ilişkin belirgin olan özelliklerine en az iki örnekte dikkat etme
- Örnek olan ile olmayanın farkını anlama
- Diğerlerinden ayırt edilen örnekleri hatırlama
- Bir örnek ile değişik bir kapsam ve durumda karşılaşınca genelleme yaparak aynı örnek olduğunu anlama
- Sınıfları benzer olan örneklerle bunlar eşdeğerdir genellemesi yapma,
- Yapılan genellemeleri her zaman hatırlama.

Örneğin; çocuğun farklı renk ve biçimlerdeki kurşun kalemli eşdeğer olarak aynı grupta görmesi, sınıflama düzeyinde kavram öğrenmedir.

Soyut Düzey

Birey, kavram örneklerini doğru olarak tanıma; kavramın adını verme; kavramın tanımlanan özelliklerini ayırt etme; kavramın toplumca kabul edilmiş tanımını verme, kavram örneklerinin aynı düzlemdeki benzer kavram örneklerinden nasıl farklılaştığını açıklamayı başardığı takdirde soyut düzeyde kavram öğrenmiş demektir. Soyut düzeyde kavram öğrenmede yapılması gerekli zihinsel işlemler iki ana grupta toplanmaktadır. Bunlar; tümevarım işlemleri ve tümdengelim işlemleridir. Bu işlem grupları aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir (Senemoğlu, 2003).

Tümevarım işlemleri şunlardır:

- Tanımlanan özellikleri ya da özelliklerle ilgili kuralları dönenceleştirme,
- Denenceleri hatırlama,
- Örnekleri ve örnek olmayanları kullanarak denenceleri değerlendirme,
- Kavram, henüz sınıflama düzeyinde öğrenilmişse kavramın tanımını yapma,
- Eğer sınıflama düzeyinde öğrenilmişse kavramı anlama,
- Kavrama ait örnekleri ve örnek olmayanları, kavramın belirlenmiş özelliklerinin varlığı ya da yokluğu bakımından analiz etme.

Tümdengelim (Alma) işlemleri ise şunlardır:

- Kavramın adı, kavramın tanımı, kavram ait örnek ve örnek olmayanların görsel ve sözel betimlemeleri de dâhil olmak üzere sunulan bilgiyi özümleme,
- Bilgiyi hatırlama,
- Kavrama ait örnekleri ve örnek olmayanları kavramın belirlenmiş özelliklerinin varlığı ya da yokluğu bakımından analiz etme.

Tümevarım; kavramın özelliklerine ilişkin denenceleri formüle etmeyi, hatırlamayı, değerlendirmeyi ve daha sonra da eğer kavram daha önceden sınıflama düzeyinde kazanılmışsa kavramın tanımını çıkarmayı kapsar. Eğer kavram daha önce sınıflama düzeyinde öğrenilmemişse, o durumda da kavramı anlamaya yardım eder (Senemoğlu, 2003).

Anlamalı alış yoluyla öğrenme yaklaşımı, okullarda öğrencilerin kavramları sınıflama ve soyut düzeyde öğrenmeleri için çoğunlukla kullanılan bir yaklaşımdır. Sunuş yoluyla öğretimde kullanılan anlamalı alış stratejisinde öğrencilere, kavramın adı verilir ve özellikleri belirlenir. Öğretmen tarafından açıklamalar yapılır ve örneklerle somutlaştırılır. Öğrencinin temel görevi, kendisine sağlanan bilgiyi işlemek ve hatırlamaktır (Senemoğlu, 2003).

Soyut düzeyde etkili kavram öğrenmeyi sağlamak için tümevarım ve alış (tumdengelim) işlemlerinin iyi bir kombinasyonunu oluşturmak gerekmektedir. Aksi takdirde öğrencilerin, bağımsız olarak denence test ederek kavram özelliklerini çıkarmalarını istemek, zaman israfı olabilir. Yine aynı şekilde, kavram örneklerini ve örnek olmayanlarını vermeden sadece sözel bilgiyi öğretmek de kavramı anlamadan ezberlemeye neden olabilir (Senemoğlu, 2003).

2.5.Kavram Öğretimi

Kavram öğretimi, öğretimin ilk ve en önemli basamaklarından biridir. Çünkü öğrencinin nasıl öğrendiği, bilgiyi nasıl oluşturduğu, bilgide gerçekleşen doğru ve yanlış yapılanmaları içinde barındıran kavram öğretimi; anlamalı öğrenmenin gerçekleşebilmesi için ilk adım olarak nitelendirilebilir. Bireylerin günlük tecrübeleriyle oluşturdukları ilk kavramların, bilimsel bilgi ile örtüşecek şekilde eksikliklerinin giderilmesi ve geliştirilebilmesi için, bilinçli ve sistemli bir öğretim sürecinden

geçmeleri gerekmektedir (Dönmez, Alaz ve Aydoğan, 2008). Bu da okullarda planlı ve programlı eğitimle gerçekleşmektedir.

Kavram öğretimi, ilgili kavramın çocuğun zihninde oluşmasını sağlama işidir (Çaycı, 2007). Kavram zenginliği, açıklığı, bireyin anlayarak öğrenmesinde önemlibir etkindir ve bu sebeple okulda kavramların öğretilmesi çok önem taşır.

2.5.1 Kavram Öğretim Stratejileri

Kavram öğretiminde en çok kullanılan iki yaklaşım vardır. Bunlardan birincisi geleneksel (sunuş yoluyla) kavram öğretim stratejisi, ikincisi modern (buluş yoluyla) kavram öğretim stratejisidir.

Sunuş Yoluyla Kavram Öğretimi: Bu yaklaşımla kavram öğretilirken ilk önce kavramın tanımı ve özellikleri verilir. Böylece öğrencilerin belleğinde kavramla ilgili ilk yapı oluşur. Bu yapı, kavramla ilgili yeni gelecek bilgilerin birey tarafından anlamlı hale getirilmesine yardımcı olur. Sonra kavramın örnekleri ve örnek olmayanları gösterilir. Bunlar sayesinde ilk kurulan yapı zenginleşir. Daha sonra öğrencilerden örnek göstermeleri istenir (Erdem ve Akman, 1997). Kavram öğretiminde kullanılan geleneksel yöntemin (Sunuş Yolu), kavramları öğrenme ve öğretmede yeterince etkili olduğunu söylemek zordur. Çünkü birçok kavramın öğretiminde yaşanan sıkıntı, onların kesin bir sözel tanımının yapılamamasından kaynaklanmaktadır (Çaycı, 2007).

Buluş Yoluyla Kavram Öğretimi: Bu yaklaşımda önce kavramın örnekleri verilir. Öğrenciler örneklerinin ortak özelliklerinin ne olduğuna dair denenceler kurar ve bunları test ederler. Daha sonra kavramın örnek olmayan örnekleri verilerek, örneklerle örnek olmayanların farklı yönleri bulunmaya çalışılır. Örnek olmayanlar, örneklerin ortak özelliklerinin açığa çıkmasını ve kavramın öğrencilerin zihninde netleşerek bulunmasını sağlar (Erdem ve Akman, 1997). Öğrenciyi, kavramı keşfetme yolunda etkin hale getiren ve bilginin yapılandırıcısı olarak öğrenciyi işaret eden yaklaşıma dayalı bu yöntem, öğrencinin kavramsal değişim sürecinden başarılı bir biçimde çıkmasını ve edinilen bilgilerin ve kavramların ileriki öğrenme durumlarına da aynen aktarılmasını sağlamaktadır (Çaycı, 2007).

Kavram Öğretim Aşamaları

Erdem ve Akman (1997)'a göre kavram öğretiminde hangi yaklaşım kullanılırsa kullanılsın aşağıda belirtilen aşamaları gerçekleştirmek gerekir.

- Öğrencinin hedeften ve yapılacak işlemlerden haberdar edilerek öğrenmeye hazırlanması.
- Kavramların örnekleri ve örnek olmayanların verilmesi. Örneklerin numune, model ve resimlerinin gösterilmesi.
- Kavramın kazanılıp kazanılmadığının kontrol edilmesi. Kavramın öğrenciler tarafından kazanılıp kazanılmadığının en iyi göstergesi, kendi örneklerini verebilmeleridir.
- Transferin sağlanması. Bu aşamada öğrencilerin yeni öğrendikleri kavramlar arasında ilişki kurmaları sağlanır.

Kavram öğretiminde kavramların önem dereceleri de öğrencilere öğretilmeli ki öğrenciler kavramları ayırt ederken önem derecelerine göre rahat ayırabilsinler. Kavram öğretiminde karışıklığa neden olmamak için öğrencilerin düzeyleri tespit edilmeli sonrada kavram öğretilirken somuttan soyuta, yalından karışığa doğru öğretim yapılarak öğrencilerden örnek isteyip kavramlar tekrar edilmelidir.

Kavram öğretiminin odak noktası, çocukların kavramı kavram yapan temel özellikleri daha az önemli olanlardan ayırt edebilmeleridir. Kavram öğretiminde öğrencinin düzeyi de dikkate alınarak somuttan soyuta doğru bir yol izlenmeli, bol örnekler verilerek kavratılmalıdır. Soyut kavramlar öğrencinin gelişim süreci içinde kazandırılmalıdır. Kavram öğretiminde örnek kullanma ve tekrar da önemli noktalardandır. Çünkü tekrar ve örnekler kavramın kalıcılığını sağlar. Öğrencinin kavramı kendi kelimeleri ile tekrar etmesi ve yeni cümleler içinde kullanması da öğretilen kavramın kalıcılığını sağlama ki çin başvurulmuş önemli yöntemlerdendir(Fidan, 1986).

2.6. Kavram Yanılgıları Nedir?

Kavram yanılgısı bilimsel olarak kabul edilmiş fikirlerden farklı olarak öğrencilerin geliştirdikleri kavramlardır(Doğar ve Baş 2005) Kavram yanılgıları bireylerin kişisel deneyimleri sonucunda oluşan gerçeklerle alakası olmayan ve bilimin

gerçekliğini kanıtlayarak ortaya koyduğu kavramların öğrenilmesini, öğretilmesini engelleyen bilgilerdir. (Yürük, Çakır ve Geban, 2000). Kavram yanlışları öğrencilerin kavramları, bilimsel olarak kabul edilen kavram tanımından farklı olarak algılamasıdır. Gülçiçek ve Yağbasan'ın (2004) Piaget'ten aktardığına göre kavram yanlışları bir yapı gibidir ve birbiri üzerine eklenir. Kavram yanlışları bilgi eksikliğinden oluşan bir boşluk gibi başlar. Bu boşluk öğretmen tarafından verilen niteliksiz öğretim ve öğrencilerin var olan bilgileri ve karşı karşıya kalınan deneyimlerle rastgele dolar. Bu boşluk doldurma ile elde edilen bilgiler bir süre için çok başarılı olsa da bir süre sonra eğitimin yapılmasında karşımıza engel olarak çıkmaktadır.

Kalem ve Çallica (2001) kavram yanlışlarını öğrencilerin yaşadıkları dünyayı anlayabilmek ve çevrelerindeki olayları açıklayabilmek amacıyla deneyimleri sonucunda edindikleri, bilimsel gerçeklere ters düşen yanlış bilgiler olarak tanımlamışlardır. Öğrenciler, öğrenme ortamlarına boş zihinsel yapıları ile gelmezler. Yaşamlarının ilk yıllarından başlayarak gözlem, araştırma ve keşif aracılığıyla çevreleri hakkında geliştirdikleri inanışlarla öğrenmeye başlarlar. Çoğu zaman bu inanışlar ile bilimsel gerçekler çelişmektedir. Öğrencilerin sahip oldukları bu kavram yapılarına uluslar arası literatürde kavram yanlışlığı denir (Yetişir, Hevedanlı, Efe, 2005). Büyük kasap ve Samancı'ya göre (1998) öğrenciler küçük yaşlarda fiziksel ve sosyal dünyayı kendi deneyimleri ile tanıyarak, zihinlerinde gerçek bilimsel düşüncelerden farklı bir düşünce süreci oluştururlar. Onların zihinlerinde nesnelere ve olaylara ait oluşturdukları kavramlar, bilimsel olarak kabul görmüş kavramlardan farklılık gösteriyorsa bu kavramlara kavram yanlışları adı verilir. Bu tanımlardan anlaşıldığı gibi kavram yanlışları öğrencilerin sahip olduğu hatalı bilgilerdir ve çoğu öğretimi güçleştirmektedir. Fredette ve Clement (1981) ise kavram yanlışlarına farklı bir bakış açısı getirmiş ve bunların yararsız veya sakıncalı olarak algılanılmamasını aksine öğretmenler tarafından eğitim için bir başlangıç noktası olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğrencilerin kendi zihinlerinde önceden oluşturdukları, bilimsel gerçeklerle bağdaşmayan düşüncelerin “kavram yanlışlığı” olarak değil de “alternatif kavramlar” olarak adlandırılmasının daha doğru olacağını ileri süren Driver (2008) ise bu düşüncelerin çocuklarda sezgisel yollarla oluştuğunu vurgulamıştır. Ona göre bu alternatif kavramlar çocukların öğretime başlamadan önce geliştirdikleri düşüncelerdir.

Kavram yanlışları ise öğretim sonunda yerleşen yanlış bilgilerdir. Bu çalışmada kavram yanlışlığı ifadesinin tercih edilme sebebi öğretim öncesindeki hatalı bilgilerin öğretimin başında alternatif kavram olarak ifadesinin doğru olmayacağının düşünülmesidir. Çünkü öğretim öncesindeki bu kavramlar öğretimin başından itibaren birer yanıltıcı, çeldirici olarak öğretmen ve öğrencinin karşısına çıkmaktadır. Kavram yanlışlarının tanımlanma şekline çok, oluşma şekilleri ve temel nedenleri, özellikleri üzerinde durulması ortadan kaldırılma yollarında belirleyici olacaktır.

2.6.1. Kavram Yanlışlarının Genel Özellikleri

Literatürde yer alan kavram yanlışlarının genel özellikleri şu şekildedir

Fisher(1985) 'in belirlemiş olduğu kavram yanlışlarının belirgin özellikleri şu şekildedir.

1. Kavram yanlışları tanımı uzmanlar tarafından kabul edilen tanımlara uymaz
2. Kavram yanlışları çok kolaylıkla yayılırlar
3. Değişime ve düzeltilmeye dirençlidirler
4. Kavram yanlışlarında Oluşturulabilecek hiyerarşik yanlışlıklar doğru kavramların sıralanması ve oluşturulmasında yanlışlıklara neden olur.
5. Kavram yanlışların bir kısmı uzmanlar tarafından önceden ortaya atılmış ve öğrenciler tarafından öğrenildikten sonra doğruluğu reddedilmiş kavramlardan oluşmaktadır.

Yukarıda sayılan maddeler gösteriyor ki kavram yanlışlığı öğrencinin zihninde oluştuğu zaman bu yanlışlığı düzeltmek zor bir iştir. Çünkü oluşan bu yanlış düzeltme sürecinde direnç göstermektedir.

Öğrencilerin yaptıkları gözlemler, sahip oldukları kültür, kullandıkları dil ve almış oldukları eğitimin kavram yanlışlarında çok önemli olduğunu vurgulayan Wesselden kavram yanlışların özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamıştır.

Çıldır (2005), Wesselden (1999)aktardığına göre, kavram yanlışlarının özellikleri aşağıdaki gibidir.

1. Öğrencilerin doğal olaylar hakkında çeşitli kavram yanlışları vardır. Öğrencilerin bu kavramları ifade ettikleri anlamlar kavramın bilimsel anlamından farklıdır
2. Kavram yanlışları cinsiyet, yaş, yetenek ve kültürel yaşantıdan bağımsız olarak görülebilir. Öğrenciler için bu kavram yanlışlarının doğruluğu kesindir ve geleneksel öğretim metotları ile değiştirilemez.
3. Kavram yanlışlarını ortadan kaldırmak için birçok öğretim stratejisi geliştirilmesine rağmen istenilen gelişim sağlanamayabilir. Öğrenciler böyle bir öğretim sonrasında testlerdeki sorulara doğru cevap verseler bile kavram yanlışlarını muhafaza edebilirler.
4. Öğrencilerin sahip oldukları kavram yanlışları ders esnasında ki bilimsel kavramlarla etkileşerek tahmin edilemeyecek öğrenmelere neden olabilir.
5. Kavram yanlışlarının kaynağını öğrencilerin deneyimleri oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaptıkları gözlemler, sahip oldukları kültür, kullandıkları dil ve almış oldukları eğitim kavram yanlışlarının oluşmasına neden olmaktadır. Her öğrencinin yaşantısı farklı olduğu için kavram yanlışlığı da diğer öğrencilere göre farklı olacaktır.

Yukarıda sayılan kavram yanlışlarının genel özelliklerinde kavram yanlışlığının oluştuğundan sonra ne gibi özellikler gösterdiği tespit edilmiştir. Yanlışları önlemek için kavram yanlışlarının ne çeşit kavram yanlışlığı olduğu da belirlenmelidir.

2.7.Kavram Yanlışlarının Çeşitleri

Çocukluk döneminde güneş ve dünyanın birbirine bağıl hareketi genellikle karıştırılır. Çocuklar bu kavramlarla ilgili zihinsel modellerini büyüme çağında iken büyüklerinden duydukları “Güneş doğuyor” ve “Güneş batıyor” gibi ifadeler ile oluştururlar.

Okula başlamadan önce dünyanın hareketsiz, güneşinde sürekli hareket ettiğini düşünürler. Bu düşünceler ile büyüyen çocuklar okula başladıklarında öğretmenlerinden dünyanın hareketsiz olamadığını güneşin etrafında döndüğünü duyarlar. Zihinlerinden dünyanın döndüğü fikrini silmeye çalışsalar da sanki güneşin döndüğünü gözlemlediklerini düşünürler. Kolay kolay kurtulamayacakları bir kavram yanlışlığına

sahip olurlar. Örnekte de verilen kavram yanlışlarının sınıflandırılmış hali aşağıdaki gibidir.(Yagbasan vd., 2005):

- ✓ **Önyargıya dayalı kanılar:** Bunlar gündelik yaşam da karşılaşılan deneyimler sonucu oluşan yanlışlardır
- ✓ **Bilimsel temele dayanmayan inançlar:** Bunlar öğrenciler dini ya da mitolojik kökenli bilimsel olmayan kaynaklardan öğrendikleri bilgiler sonucu oluşan kavram yanlışlarıdır.
- ✓ **Kavramsal yanlış anlamalar:** Bu yanlışlar, öğrencilerin öğrenecekleri yeni kavramlarla ilgili ön bilgilerinin, önyargılarını, ikilemelerini açığa çıkarıp bunları göz önüne almadan yapılan öğretimler sonucu yanlış modeller üretmeleriyle oluşur
- ✓ **Dilden kaynaklanan kavram yanlışları:** Bu tür kavram yanlışları günlük konuşma dili ile bilimsel dil arasındaki farklılıklardan kaynaklanır. Bilimsel dille hazırlanan kaynaklardaki dile öğrencilerin alışık olmaması ya da öğrencilerin bu dildeki bazı sözcüklere farklı anlamlar yüklemesi bu tür yanlışların oluşmasına neden olmaktadır.
- ✓ **Olgulara dayalı kavram yanlışları:** Bu tür kavram yanlışları ise küçük yaşlarda öğrenilen ve yaş ilerledikçe değişmeden kalıcılığını sürdüren yanlışlardır.

Yukarıdan verilen tanımlarda kavram yanlışların nedenlerine bakıldığında her bireyin mutlaka kavram yanlışına maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu maruz kalma bireylerin önyargılarından kaynaklanan yanlışlar, yanlış anlamalardan kaynaklanan yanlışlar, olgulara dayalı yanlışlar, dilden kaynaklanan yanlışlar yüzünden olabilir. Bu yanlışların öğrenmeye daha fazla zarar vermemesi için öncelikle bu yanlışların önlenmesi için çaba harcanmalıdır. Bu çabaya öğrencilerdeki kavram yanlışlarının tespiti ile başlanabilir.

2.8.Öğrencilerin Kavram Yanlışlarının Tespit Edilmesi

Öğrencilerin kavram yanlışlarını düzeltmeye başlamadan önce, öğrencilerin kendilerinin ve sınıftaki büyük çoğunluğun sahip olduğu kavram yanlışlarının tespit

edilmesi son derece önemlidir. Kavram yanlışlığı ile ilgili birçok araştırmacı, bilim adamı ve öğretmen değişik araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmaların sonucunda tespit edilen kavram yanlışlıkları düzenli hale getirilerek konularına göre gruplandırılmıştır. Gruplandırılmış olan bu kavram yanlışlığı ile ilgili bilgiler internet üzerinden ya da basit bir literatür taraması ile elde edilebilir.(Yağbasan.vd 2005)

Öğrencilerdeki kavram yanlışlıkları hem bilimsel yöntemleri anlama hem de bu bilgileri organize etme tarzlarında olabilir. Örnek olarak, laboratuvar ortamında yapılan ve başarısızlıkla sonuçlanan bir fizik deneyi öğrencilerin hayal kırıklığına uğramasına sebep olabilir. Öğrenciler bu durumda deneyin fikirleri ve hipotezleri test etme aracı olduğunu düşünmeyip deneyin önceden bilinen sonucu vermesini beklemişlerdir. Oysa bilim adamı için sonuç kadar sonucu değerlendirmek ve yorumlamak da önemlidir. (Yağbasan.vd 2005:)

Kavram yanlışlıklarının tespitinde bireysel ve sınıf olarak yapılan kavram yanlışlıkları tespit edilmelidir bu sayede kavram yanlışlıkların düzeltilmesi daha kolay olabilir. Ayrıca bilimsel olarak öğrencilerin yaptığı kavram yanlışlıkları beklenen sonucun gerçekleşmemesinden kaynaklanabilir bu tür kavram yanlışlıklarında ise önceden beklenti oluşturulmamalı ve çıkan sonucun bilimsel sonuç olduğu vurgulanmalıdır.

2.9. Kavram Yanlışlıkları Nasıl Ölçülmektedir?

Osborne ve Gilbert'e göre (1980) Öğrencilerin kavram yanlışlıkları görme, konuşma ve yazmaya dayalı raporlar ile ölçülür. Görme işlemi ile yapılan ölçüm öğrencinin araştırmacı tarafından gözlemlenerek kameraya alınması ile olur. Öğrenciler ile Karşılıklı görüşme (mülakat) yapılması konuşmaya dayalı ölçümlerdir. Metot uygulanırken araştırmacı çeşitli sorular sorar bu sorular resmi yapılmış veya fotoğrafı çekilmiş bir olay yada o an öğrencinin önünde gerçekleşen bir gösterim hakkında olabilir, eğer var ise bilgisayarda görüntüsü olan bir olay ile ilgili de olabilir. Genellikle olayın öğrenciler tarafından anlatılması istenir veya tespit edilen bir kavramın olayın neresinde olduğu sorulur veya öğrencilerden seçilen kavramla ilgili alakalı olan ve olmayan olayları seçmeleri istenebilir. Karşılıklı olan bu konuşmalar rasgele olabileceği gibi tam organizeli ya da yarı organizeli olabilir. Gilbert ve

Obsorm'e göre (1980) klasik ve nesnel sorular sorularak ya da kavram haritalama metodu ile yazmaya dayalı ölçümler yapılır. Klasik sorularda öğrencinin bir problemi tartışarak çözmesi istenir. Öğrenci bunu yaparken öğrenciden kullandığı kavramların tanımını yapmasını bu tanımı nasıl yaptığı ve niçin yaptığını ayrıntılı bir şekilde yazması istenir. Nesnel soruları kullanarak çoktan seçmeli sorularla yanlışları ölçmek devamlı tartışılan bir durumdur. Kavram yanlışlığının tanımından ve yanlışlığın hatalı ve eksik bilgidan ayırt edilememesinden dolayı kavram yanlışlığının çoktan seçmeli sorular ile ölçülmesi yanlış bulunmuştur. Ancak büyük örneklemelerde uygulamasının kolay olması ve sonuç analizinin kolay olması gibi sebeplerden dolayı çoktan seçmeli sorular araştırmacıların vazgeçilmezi olmuştur. Araştırmacılar bu duruma çözüm olarak iki, üç ve çoktan seçmeli soruları önermişlerdir. Birinci basamak normal başarı testi olay sorulur. İkinci aşamada birinci sorudaki cevabın nedeni sorulur. Aşama üçte birinci ve ikinci soruların cevabından ne kadar emin olduğu sorulur. Bir ve ikinci sorulara isteyen yazması için bir tane boş şık eklenir. Kavram haritalama metodu ise kavramlardan ve kavramları doğru ve anlamlı bir şekilde birbirine bağlayan “bağlantılardan” meydana gelir. Bu metot öğrencilerin kavramlar arasındaki ilişkileri düşünmelerine ve oluşturmaya sevk edebilir.

Kavram yanlışlığı yukarıda sayılan yöntemler ile ölçüldükten sonra kavram yanlışlıklarını düzeltmek için mutlaka öğrencilerin kavram yanlışlıkları ile yüzleşmeleri sağlanmalıdır.

2.10. Öğrencilerin Kavram Yanlışlıkları ile Yüzleşmesi

Kavram yanlışlıkları ile yüzleşme süreci hem öğrenci hem de öğretmen için uzun ve zor bir süreçtir.(Yağbasan vd., 2005). Öğrencilerin bazı kavram yanlışlıklarını ortaya çıkartabilmeleri için onlardan soyut kavramlara tasarım geliştirmeleri veya bir olayı ya bir cismi açıklamaları istenebilir. Örnek olarak öğrencilerdeki atom kavramı hakkındaki kavram yanlışlıklarını ortaya çıkarmak için çeşitli sorular yöneltilebilir. Bu sorular “ Atomu görebilseydiniz atomun neyini görmek isterdiniz? Görmeyi arzuladığınız atomun şeklini çizersiniz? şeklinde olabilir. Bu çizimler öğrencilerin zihinlerindeki atom modelini ortaya çıkaracaktır. Bu çizimlere bakılarak gerekirse öğrencilerle tek tek konuşularak öğrencilerin atom ile ilgili kavram yanlışlıklarını basitçe tespit edilebilir. Bu

çizimler, daha başka kavram yanlışlarına ait örnekler ve doğru modele yakın örnekler kullanılarak bir tartışma ortamı yaratılabilir. (Yağbasan vd., 2005).

Kavram yanlışlığı bir kere yapıldıktan sonra yanlış öğrenilen kavramın doğrusunu öğrenmek zordur. Yani kavram yanlışlığı zihne yerleştikten sonra doğrusunu öğrenmeye çalışmak zor ve zaman isteyen bir süreçtir. Bu yanlışlığı düzeltmek için ilk önce öğrencilerin kavram yanlışlığı ile yüzleşmeleri gerekmektedir. Bu yüzleşmeyi gerçekleştirmek için uygulanan yöntemlerden biride öğrencilerin bir durumla ilgili zihinlerindeki şekli ortaya çıkarmaktır. Bu şekil kavram yanlışlığını gidermede yardımcı olacaktır.

2.11.Kavram Yanlışlıkları Nasıl Düzeltilir?

Kavram yanlışlıklarının önlenmesine ilişkin olarak literatürde analogi, kavramsal değişim metinleri, benzeşim, kavram haritaları ve bilgisayar destekli öğretim gibi birçok yöntemin kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin; Coştu vd. (2002)yapmış oldukları “Kavram yanlışlıklarının giderilmesinde bilgisayar destekli rehber materyallerin kullanılması” adlı çalışmada, bilgisayar destekli öğretim yöntemini kullanmışlardır. Çalışmadan elde edilen bulgulardan, hal değişimi konusu ile ilgili olarak, öğrencilerde var olan kavram yanlışlıklarını giderme ve öğrencilerin başarılarını artırma açısından, bilgisayar destekli hazırlanan materyalin düz anlatım metoduna nazaran daha etkili bir uygulama olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kavram yanlışlıklarının giderilmesi için, öğrencilerin okuldaki eğitimleri boyunca kavramları anlamlı öğrenmeleri ve gerekli ise kavramsal değişimlerinin ders sırasında yapılması gerekmektedir. Anlamlı öğrenmede ise temel unsur; öğrencilerin eski öğrendikleri bilgileri yeni öğrendikleri bilgilerle birleştirmesidir. Bu yaklaşım “kuramcılık” teorisinin temelini oluşturmaktadır. Bu teoriye göre öğrenciler, aktif olarak öğrenme sürecinin içinde olmalıdır ve kendi kendine bilgiyi kurmayı öğrenmelidir; fakat öğrencilerden daha önceki bilgilerinde kavram yanlışlıkları varsa öğrenciler yeni bilgileri eski bilgiler ile birleştiremeyeceklerdir (Adıgüzel, 2006).

Kavram yanlışlıklarını ortadan kaldırmak için, kavram yanlışlıklarının nereden, hangi konuda meydana geldiğinin öğrenciye açıklanması gerekir (Chi ve Michelene,2005). Doğal olaylardan ve konuşma dilinden kaynaklanan kavram

yanılgıları öğrenciler tarafından kolayca düzeltilebilir, ancak bilimsel temellere dayanmayan inançları ve önyargılı düşünceleri yıkmak düzeltmek çok zordur. Doğal olaylara dayalı kavram yanılgıları ile ilgili yapılan son araştırmaların sonucu göstermiştir ki öğrencinin zihninde oluşan yanlış model olaylara bir açıklama getiriyorsa bu kavram yanılgılarını ortadan kaldırmak imkânsızdır. Israrla zihinlerde kalmaya devam eden bu kavram yanılgıları yeni bilimsel kavramları öğrencinin öğrenmesini engellemektedir. Bundan dolayı öğretmenlere kavram yanılgılarının giderilmesi hususunda önemli sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin kavram yanılgılarını düzeltmeden önce öğrencilerin zihinlerindeki yanlış kavramlar ile yüzleşmesini sağlamalıdır. Bu hemen olmaz belli bir süreci gerektirir. Bu süreç içerisinde öğretmenler tarafından yapılması gerekenler şunlardır. (Adıgüzel, 2006):

- Öğrencilerin kavram yanılgıları tespit edilmelidir.
- Öğrenciler arasında bir tartışma ortamı yaratılarak sahip oldukları kavram yanılgıları ile yüzleşmeleri sağlanmalıdır.
- Bilimsel yaklaşım ve modellerle öğrencilere bilgilerin yeniden yapılandırılması ve özümsemişi için yardımcı olunmalıdır.

Araştırma için belirlenen kavramlar ile ilgili yanılgılar düzeltilirken bu kavramların sosyal bilgiler eğitimi ile olan ilişkisi de göz önünde bulundurulmalıdır.

2.12. Sosyal Bilgiler Eğitimi

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; insanın sosyal ve fiziki çevre ile etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir derstir.

Sosyal bilgiler onu kullananın amacına göre değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin, sosyal bilgileri demokratik vatandaşlık için sosyalizasyon süreci olarak görülmektedir. “sosyal bilgiler özellikle vatandaşlık eğitimi ile ilgilidir. Demokraside vatandaşlık eğitimi birbiriyle ilişkili ancak birbirinden farklı iki bölümden oluşur: Sosyalizasyon ve karşı sosyalizasyon” (Günindi,2005)

Sosyal bilgiler eğitiminin önemli uzmanlarından olan Barr, Barth ve Shermis’e göre ise “Sosyal bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileri ile ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir” (Akt: Günindi,2005).

Ülkemizde sosyal bilgiler eğitimi üzerine çalışmalar yapan Erdene göre “Sosyal bilgiler ilköğretim okullarında iyi ve sorumluluğunu bilen vatandaş yetiştirmek amacı ile sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır” (Erden, 2000).

Diğer bir sosyal bilgiler uzmanı olan Sönmez ise sosyal bilgileri şöyle tanımlamaktadır: “Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir” (Sönmez, 1998).

ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) ise sosyal bilgileri şu şekilde tanımlamıştır:

Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji, sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen, sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, küresel bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı mantıklı kararlar verebilme yeteneğini geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır.

Tüm bu tanımlardan sonra kapsamlı bir tanım yapmak gerekirse; sosyal bilgileri, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerikli, demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlayabiliriz. Bu çalışma alanı içerisinde vatandaşlık ve demokrasi eğitimi önemli bir yer tutar.

2.13.Vatandaşlık, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi ve Önemi

Demokrasi kavramı günümüz dünyasının sihirli kavramlarından birisi haline gelmiştir. Demokrasi günümüz dünyasında bütün toplumlarda, dünyanın her köşesinde tartışılan insanların hiçbir zaman vazgeçmeyeceği, her zaman ulaşmaya çalışacağı, ideal olanı temsil eden bir kavramdır. Bu kavram insanlar için bir özlemdir. Bu özlemin süreç içinde gerçekleşmesini ifade eden demokratikleşme artık günümüz dünyasında evrensel bir değer haline gelmiştir.(Demirtaş, 2008)

Demokrasinin tanımını yapmak demokrasinin içeriğindeki öğeleri ortaya koymak öyle kolay bir durum değildir. Demokrasi ya da demokratik siyasi sistemi, çeşitli toplumlar ve kültürlerde değişik anlamlar ile açıklanabilmekte; bazen de karışıklık ve belirsiz bir durum olarak kendini göstermektedir. Bu anormal bir durum değildir. Bu durumda kişiler ya da topluluklar, demokratikleşme sürecinde ,değer yargılarını ve tercihlerini de yorumlarına katarak demokrasiyi farklı bir şekilde yorumlayabileceklerdir. Bu durumun sonucunda demokrasi farklı şekillerde tanımlanacaktır. Olması gereken demokrasi ile ilgili yapılan bu değişik tanımların evrensel değerlerden meydana gelen demokratik bir temele oturtulabilmesidir. Bu durum gerçekleştiğinde siyal sistem var olduğu toplumun bütün renklerini de kucaklayarak evrensel değerlere uzanabilecektir (Demirtaş, Hasan. 2008).

Demokrasinin tanımlandığı araştırmalarda; demokrasiyi bir yönetim şekli olarak tanımlama yaklaşımı, insan haklarının temel alınarak acılanılmaya çalışıldığı tanımlama yaklaşımı ve yaşam biçimi olarak vurgulanıp tanımlama yaklaşımı şeklinde üç farklı yaklaşım mevcuttur. (Yeşil 2002). Bu zamanda dünyanın çoğu yerinde demokrasinin toplumsal yönünden çok bireysel yönü ön plana çıkartılarak demokrasi tanımlarının yapıldığı bilinmektedir.

Günümüz toplumları için demokrasinin yaşam şekli olarak kabul edilmesi ve bu yaşam şekline uygun bireylerin yetiştirilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Çünkü demokrasinin gelişmesi ve yaşaması, demokrasiyi anlayan, benimseyen bireylerin yetiştirilmesi sayesinde olur. Demokrasiyi anlayan ve benimseyen bu bireylerin yetiştirilmesinde öncelikli görev aile, eğitim kurumları ve çevrenindir. Bireyler ailelerinde, okul yaşamlarında ve çevrelerinde demokratik yaşamın gerektirdiği örnek

davranışlarla karşılaşmadıkları zaman demokrasiyi içine sindirmeleri ve demokratik bir devletin vatandaşları haline gelmeleri olanaksızdır (Demirtaş, 2008).

İnsanlığın bu güne kadar ortaya koyduğu en iyi yönetim biçimi ya da anlayışı demokrasi ise bu durumun sebebi demokrasiyi özümsemiş ve ülkesine yurttaşlık bağı ile bağlanmış bireylerdir. Yurttaşlık ve yurttaş olma bilincine sahip olmuş bireyler, bir ülkedeki demokrasinin en temel öğelerinden biridir. Bireyleri yurttaşlık bilincine kavuşturmak ve onları donanımlı hale getirmek büyük ölçüde eğitim kurumlarının görevidir. Bu görevi eğitim kurumlarının başarabilmeleri için çeşitli faktörler vardır. Bu faktörlerden biri bu kurumlarda yer alanların niteliği ve niceliği, kalitesi ile ilişkisidir. Diğer faktör ise çevrenin niteliğidir yani eğitim kurumlarının çevresinde yer alan kurumların eğitim kurumlarına nasıl baktığı ve bu kurumların sağladığı olanaklar ile ilişkilidir (Demirtaş, 2008).

Yaşam biçimi olan demokrasi kesinlikle olgun bilinçlere dayanır. Olgun bilinç bilge bilincidir. Bu bilinç dış faktörler açısından özerk kendine ait koşullar açısından özgürlüğü ister.(Gündüz ve Gündüz 2002). Bireylere bu bilinç eğitim sayesinde kazandırılır. Demokrasinin kurulması yaşatılması ve geliştirilebilmesi demokrasiyi bilince çıkaran yaşam biçimi olarak özümseyen, içselleştiren bireyler sayesinde olur. (Tourine, 1991).

Demokrasi yönetim biçimi değil bakış açısidir, bir sezme ve kavrama biçimidir. Demokrasi Bir örgütlenme tarzını, bir bilinç koşulunu ve bilincin kendi kendisi karşısında içtenliğini gerektirir (Gündüz ve Gündüz 2003). Bakış açısı bir anlamda demokrasi kültürüdür. Bu kültürün bireylere kazandırılacağı yerleri sırası ile önce aile sonrada eğitim kurumları ve bireyin çevresindeki diğer kurumlar olarak sayarsak yanlış olmayacaktır.

Bir siyasi rejime demokrasi denilebilmesi için o rejimin bazı özellikleri taşıması gerekir. Günümüz dünyasının ve ülkelerin koşulları dikkate alındığında en iyi demokrasilerin insan haklarına bağlı olan ve bu hakları ön plana çıkaran demokrasilerin olduğunu söylesek yanlış olmayacaktır. Burada önemli olan bu hakların yasal güvenceye kavuşturulmasıdır ancak bu haklar kağıt üzerinde kalmamalı ve pratikte de kullanılmalıdır yani insanların ya da toplumsal sınıfların uluslar arası belgelerde tanınan hakları ve özgürlükleri rahatça kullanabilmelerinin önü açılmalıdır.

Türkiye’de insan hakları ve demokrasi konusunda sıkıntılar olduğu bir gerçektir. Türkiye’nin AB’ye üyeliği sürecinde karşılaştığı uyum yasalarının demokrasiyi güçlendirdiği ve Türkiye’yi insan hakları demokrasi konusunda bir yüzleştirmeden geçirdiğini söylesek yanlış olmayacaktır. Ancak bir yandan demokratikleşme adımları atarken bir yandan da insan hakları ve demokrasi ihlallerinin önüne geçilememektedir.

Bir ülkede demokrasi ve insan hakları için yasalar yapmak mevcut yasaları değiştirmek son derece önemlidir ancak bunlar demokrasi için tek başına yeterli değildir. Bir yandan yasa değişiklikleri yapılırken bununla birlikte bir zihinsel dönüşüm yaparak başta yasayı uygulayanlar ile ülkedeki insanların özgürlüklerini haklarını rahatça kullanabilir ve savunabilir düzeye getirilmesi sağlanmalıdır. Kağıt üzerindeki hak ve özgürlüklerin anlamı olmaz hak ve özgürlükler kullanıldıklarında anlamlıdır. Hak ve özgürlüklerin kullanıcıları da önemlidir kullanıcıların insan onurunu bilen hak ve özgürlükleri kullanma yeterliliğine sahip bireylerden seçilmesi gerekir. Kullanıcıların bu yeterliliğe sahip olmaması durumunda kullanıcılar hak ve özgürlükleri yok edebilir. Ülkemizde bunun çeşitli örneklerini görmek olasıdır.

Demokrasiyi geliştiren hak ve özgürlüklerini kullanabilen bireyler sadece eğitim ile yetiştirilir. Ancak eğitimin görevi hak ve özgürlükleri anlatmak ve bilince çıkarmak ile sınırlıdır. Bu durumda eğitimden sonra en önemli görev ailelere, kitle iletişim araçlarına ve ülkeyi yönetenlere düşmektedir

Ailelerde çocuklarına demokratik değerleri, insan sevgisini, insan haklarına bağlılığı kazandırmaya çalışan anne ve babaların öncelikle kendilerinin bu değerleri özümsemeleri kendi davranışlarına yansıtmaları çocuklara örnek olmaları gerekmektedir.

Demokrasi ve eğitim hem anlam hem işleyiş yönüyle birbiri ile ilişkili kavramlardır. Demokrasi kültürünün yerleşip geliştiği toplumlarda eğitim de demokratikleşir eğitimin temel kurumları da (Polat, 2003).

Demokrasi ve insan hakları ve bu hakların kullanılması okullarda öğretilmelidir. Bunun için demokrasinin tanımlarının teorik olarak ezberletilmesi değil çocukların demokrasiyi ve haklarını yaşama geçirilmesini öğrenmelerine ve bu kavramları yaşayarak öğrenmeleri sağlanmalıdır. Bunu sağlayacak olanlar okul yöneticileri ve öğretmenlerdir. Ancak okul yöneticilerin ve öğretmenlerin de kendilerini gözden geçirerek kendilerine bazı soru sormaları lazımdır. Bu sorular ne kadar demokratım? Bu

kavramlar nelerdir. Kendim için istediğim bu hak ve özgürlükleri başkaları içinde istiyor muyum?

Aşağıda eğitim kurumlarındaki tüm çalışanların dikkat etmesi gereken bazı tespitler verilmiştir.

- Hak, adalet, özgürlük kavramları okullarda yaşama geçirilmelidir.
- Okullarda güven ve saygı ortamı oluşturulmalı ve geliştirilmelidir.
- Demokratik ortam hem okulda hem sınıfta olmalıdır.(Demirtaş, Hasan. 2008)
- Yönetim konusunda öğrencilere sorumluluk verilmeli ve onları ilgilendiren konuların kararlarına katılmaları sağlanmalıdır.
- Birey olarak öğrencilere değer verilmelidir.
- Düşünce özgürlüğü sağlanmalıdır.
- Eleştiri öğretilmeli ve kültür haline getirilmelidir.
- Hoşgörü ve saygılı bir iletişimi temel alan ortam sağlanmalı
- Öğrencilerin başarıları es geçilmemeli ve kendilerine güven duymaları için mutlaka başarıları ödüllendirilmelidir.
- Büyük sorunlar değil de çözebilecekleri sorunlar ile mücadele etmeleri yaklaşımı benimsenmelidir.(Demirtaş, Hasan. 2008)

Yukarıda sayılanlar çoğaltılabilir ancak burada önemli olan okuldaki bütün çalışanların demokrasiye, insan hak ve özgürlüklerine inanmaları ve bağlılık göstermeleridir. Öncelikle öğretene insanların öğretecekleri değerlere inanmaları gerekmektedir. Burada bir çaba söz konusudur ve çaba göstereceğin şeye inanmak önemlidir.

Eğitim, öğrenme sürekli ve sadece evde ve okulda olmaz. Hayat boyu eğitim ve öğrenme devam eder. Dolayısıyla demokrasiye inanmış, insan haklarını savunan herkesin gündelik yaşamında bu kavramlara ait değerlere uygun davranışlar sergilemesi gerekir.

2.14. Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki Kavramlar

Bu araştırmada ilköğretim sekizinci sınıfında okutulan İnsan Hakları ve Demokrasi dersinde öğretilen kavramlar incelenmiştir. Araştırma için derste anlatılan kavramlardan *hak, adalet, demokrasi, özgürlük, vatandaşlık, işbirliği, cumhuriyet,*

eşitlik, sivil toplum, çoğulculuk, kavramları belirlenmiştir. Bu kavramların belirlenmesinde en önemli nedenler, kavramların günümüzün en önemli değerleri olan demokrasi ve insan hakları kavramları ile ilişkili olmaları ve öğrencilerin sosyal yaşantılarında en çok bu kavramlar ile karşılaşacaklarının düşünülmesidir. Öğrencinin bu kavramlar sayesinde demokrasi ve insan sevgisini anlamış, insan haklarına saygılı, ödevlerini ve haklarını bilen, yardım sever bir birey olarak yetişeceği düşünülmektedir. Bu sebeplerden dolayı bu kavramların tanımlarının doğru öğretilmesi önemlidir. Araştırma için belirlenen kavramların ders kitabındaki ve çeşitli kaynaklardan alınan tanımları aşağıda verilmiştir.

ADALET

Hak ve hukuka uygunluk hakkı gözetme ve doğruluk olarak tanımlanmıştır(MEB, 2011). Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme ve yerine getirmede doğruluk. Yasalarla çizilen sınır içinde hareket etmek ve işi yerli yerinde yapmak.

Adalet anlayışı, dünyada mevcut farklı görüşlere değiştiği için, hakkında yapılan tanımlar da çok değişiktir. Adalet kavramının üç temel ögesi; şerefli ve dürüst yaşama, başkalarının haklarına saygı ve özen gösterme, herkesin hak ettiği şeyi sağlamadır. Hukuksal adalet; aynı durum ve koşullar içinde bulunan herkesin eşit muameleye tabi tutulması, renk, ırk, cinsiyet, soy ve mevkii farkına bakılmaksızın yasalar karşısında her insana eşit davranılması anlamındadır. Tüm vatandaşlara aynı hakları vermek ve aynı görevleri yüklemek esasına dayalı “devlete ait adalet” ile, tüm vatandaşların birbirlerinin haklarına ve görevlerine uyma zorunluluğuna dayanan “bireylere ait adalet” olmak üzere iki şekilde ele alınabilir.

Sosyal adalet ise, sosyal eşitlik demek değildir. Sosyal açıdan, özellikle ekonomik yönden tam bir eşitlik aramak ve istemek, hem gereksiz hem de olanaksızdır. Herkesin aynı gelire sahip olması adaletsizliktir. Çalışan ile çalışmayanın ayırt edilmesi gerekir. Çalışmak ve kazanmak olanağının herkese aynı şekilde verilmesi, çalışanın da emeğinin karşılığını sosyal adaletin temel ilkelerindendir. Sosyal adalet, milli gelirin en uygun şekilde dağılımını sağlar, istismarcılığı ve sömürücülüğü ortadan kaldırır. Sermayenin çok küçük ve belirli bir kesimin elinde toplanmasını önler, herkese kendi

ölçüsünde yaşam hakkı verir. Aksi durumda sosyal adaletsizlikten söz etmek gerekir (Yılmaz Tekin, 2007).

ÖZGÜRLÜK

İnsanların tercihlerini hür olarak kullandıkları bir durum(MEB, 2011). Köle ya da tutsak olmayanın durumu. Bir başkasının istediğini değil de kendi istediğini yapabilenin durumu. Herhangi bir baskı altında bulunmayan ve kendi istemine göre davrananın durumu. İyiyi de kötüyü de kendi istemiyle gerçekleştirenin durumu. Kendi ilkelerine göre davrananın durumu (Yılmaz Tekin, 2007)

Özgürlük kavramı Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğünde her türlü etkiden baskıdan bağımsız olan insanın kendi isteğine, kendi yasasına, kendi düşüncesine dayanarak karar verdiği bir durum (seçme özgürlüğü) şeklinde tanımlanmıştır. Tür Dil Kurumu fiziki özgürlüğü ise baskıdan bağımsız olarak hareket etme yetisi olarak ifade etmiştir.(TDK 2011) Özgürlük Fransız Yurttaş Hakları Bildirisi'nin dördüncü maddesinde başkasına zarar vermeyecek her şeyi yapabilmek olarak tanımlanmıştır.

DEMOKRASİ

Eşitlik ilkesine dayalı yaşam biçimidir(MEB, 2011). Halkın kendi kendini yönetmesi, halk iradesi. Halkın kendini yönetecek olanları kendi oyları ile seçtiği ve bu temsilciler yoluyla ülkenin yönetimini sağladığı rejimler, demokratik rejim sayılmışlardır.

Demokrasi: Birden çok siyasal partinin bulunduğu ve hepsinin iktidar olma şansının mevcut olduğu, halkın rızasına dayanan, iktidarın serbest ve düzenli aralıklarla tekrarlanan seçimlerle çoğunluğun oyuyla başa geldiği ama yönetirken çoğulculuk ilkesine dikkat ettiği, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı siyasi bir rejimdir (Bozkurt, 2008; Gözler, 2007; Öztekin, 2007; Tanilli, 2001; Eroğul, 2002).

Ansiklopedik hukuk sözlüğünde ise demokrasi uygulanış şekillerine göre incelenerek aşağıdaki tanımlar yapılmıştır.

Doğrudan doğruya demokrasi: siyasal kararların çoğunluk esasına göre yurttaşların oy çokluğuyla doğrudan doğruya kent halkı tarafından alındığı yönetim biçimidir.

Temsili demokrasi: yurttaşların siyasal haklarını kendi seçtikleri ve kendilerine karşı sorumlu olan temsilciler yoluyla kullandıkları yönetim biçimi.

Yarı doğrudan demokrasi: temsili demokrasinin bazı sakıncalarından kurtulmak ve doğrudan demokrasiye yaklaşmak amacıyla, demokrasinin referandum, halkın yasa teklifi ve vetosu gibi yollara müracat edildiği yönetim biçimi.

Liberal demokrasi: çoğunluğun meydana getirdiği iktidarın, azınlığın da haklarını güvence altına alan, anayasa hükümleriyle sınırlanmış yönetim biçimi, anayasal demokrasi

Sosyo ekonomik demokrasi: Toplumsal ve ekonomik farkları azaltma, servet dağılımındaki eşitsizliklerden doğan farkları en aza indirme amacını güden yönetim biçimi

Klasik demokrasi: Devlete ait her türlü egemenliğin millete ait olduğu günümüz yönetim biçimi(Yılmaz Tekin, 2007).

VATANDAŞLIK

Aynı vatan toprakları üzerinde yaşayan aynı devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan bireylere denir(MEB, 2011). Kişiyi bir devlete bağlayan hukuki ve siyasi. Yasaya göre vatandaşlık; kanuni yolla (doğum, durum değişikliği, evlat edinme, doğum yeri ve evlenme),bakanlar kurulu kararıyla ya da seçme hakkına sahip olanların bu haklarını kullanmalarıyla kazanılır. Her devlet, kimlerin kendi vatandaşı sayılacağını tespit etmekte serbesttir. Vatandaşlık konusunda devletlerarasında çıkacak anlaşmazlıklar, Devletler Genel hukukuna göre çözülür(Yılmaz Tekin, 2007).

Vatandaşlık kavramı üzerine yapılan tanımları bir başlık halinde verirsek vatandaşlık tanımlarını şöyle sıralayabiliriz:

-Bireyin hukuki olarak devlete bağlı olması ve bu bağlılık çerçevesinde hak ve görevlere sahip olması,

-Anayasal bir kavram olarak vatandaşlık: Bireyin hak ve özgürlüklerini güvence altına alınması, aynı zamanda bireye yükümlülükler getirmesi,

- Üst kimlik olarak vatandaşlık: Toplumsal farklılıkları da barındırması
- Bireyin özel alanda olduğu kadar kamusal alanda da var olmasıdır.
- Vatandaşlık medeni, siyasal ve sosyal hakların bir araya gelmesiyle oluşan bir kurumdur (Marshall 2003)

Vatandaşlığın gelişim sürecinde Fransız ihtilalinin etkili olduğu görülmektedir. Vatandaşlığın milliyet ve ulusal kimlik bağlantısı Fransız devrimine dayanır. Bu devrimden sonra halkların kendi kaderlerini tayin etme ve halk egemenliğinin üstünlüğünü benimsemeleri vatandaşlık kavramının değişmesine neden olmuştur. (Kaya2006) ise, Fransız devrimiyle gelişim sürecine giren modern vatandaşlık kavramının, aristokratik yapının son bulduğunu ve sembolik eşitlik anlayışını vurgulamak için kullanıldığını belirtmiştir.

SİVİL TOPLUM

İnsanların tek tek yapamadıklarını dayanışma ve gönüllülük çerçevesinde birlikte yapmasıdır(MEB, 2011). Sivil toplum kavramının içeriğine bakıldığında, anlamları birbirinden farklı tanımlar görülür. Yine de sivil toplumun belirleyici nitelikleri olarak haneye yani özel yaşamdan çok kamusal yaşama gönderme yapmasını, hukukun egemenliği çerçevesinde aile ve devletin yanında var olmasını sayabiliriz. Çoğu otorite de ''Sivil toplum'' denilince akla gelen çerçeve sendikalar, gönüllü kurulmuş dernekler ve bunlara benzeyen kuruluşlardaki kamusal katılım alanıdır.

Bazı düşünürlere, örneğin Hegel'e göre, birey (ya da aile) ile devlet arasında yer alan sivil toplum, özel ve ortak çıkarlar birleştiği zaman aşılacak olan, geçici bir fenomendi. Yine bazılarının gözündeki devleti dengeleyici belirli bir karşı alanı oluştururken, Antonio Gramsci'ye göre sınıf hegemonyasının kalesi, son kertede (kayıtsız şartsız olamasa bile) devletin desteklerinden birisiydi. Sivil toplum kavramının daha yakın zamanlardaki kullanımları komünizmin Doğu Avrupa'da çökmesi deneyimine ve orta düzey toplumsal ilişkilerin, toplumsal kendi kendini örgütlenme alanının ve özel ev alanı ile totalleştirici devlet alanı arasında bulunması gereken çıkarların eklemlenmesi düzeyinin apaçık bir şekilde körelmesi ya da hiç olmamasına yönelmiştir.

Sivil toplum her zaman için toplumsal hareketlerin dinamiği olarak görülmüş ve onları kapsayan bir nosyon olmuştur. Sivil toplum ayrıca, kazanılan hak ile yükümlülüklerin birleşmiş haliyle bunların sivil toplum düzeyinde pratiğe geçirilmesini, tartışılmasını, yenilenmesini ve yeniden tanımlanmasını somutlayan yurttaşlık kavramının dinamik tarafı olarak görülebilir. Bu çerçevede, temel bir medeni hak olarak konuşma özgürlüğü, gerek meşrulaşma biçimi gerekse kapsamı ve yoğunluk bakımından, yayıncıların, gazetecilerin ve genelde okuyan kesimin kültürü ve örgütlenmesine bağlıdır(Marshall, 2003).

EŞİTLİK

Din, dil, ırk ayrılığı gözetmeden herkesin devlete karşı görevlerinde ve devletim imkanlarını paylaşımında eşitlik(MEB, 2011). İnsanlar arasında hak bakımından hiçbir ayırım yapılmaması, bulunmaması durumu. Yasal emir ve yasakların, cezaların, tüm vatandaşlar için doğum, durum ve servet ayrımı gözetilmeksizin eşit olarak uygulanabilme ilkesi hukuki eşitliği gösterir. Aynı şekilde, siyasi hakların memurlukların, derecelerin ve genel hizmetlerin, sınıf ve servet ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlara açık tutulması da siyasi eşitliği ifade eder.

Eşitlik ilkesi, anayasada “herkes, dil, din, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” şeklinde ifadesini bulmakta ve hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmayacağı belirtilmektedir(Yılmaz Tekin, 2007).

İŞBİRLİĞİ

Ortak özellik ve amaçları bulunan insanların oluşturdukları topluluklara işbirliği denir(MEB, 2011).Amaç ve çıkarları bir olan insanların bir araya gelerek oluşturdukları iş ortaklığı beraber çalışmak, işbirliği yapmak işbirliği etmek, birlikte çalışmak, işbirliği yapmak, yardımlaşmak, destek olmak. İşbirliği, genel olarak iki veya daha fazla şahıs veya kurum arasındaki karşılıklı etkileşim olarak tanımlanır. İletişim, bilgi paylaşımı, koordinasyon, dayanışma, sorun giderme ve müzakere gibi birçok kavramı kapsar (Yılmaz Tekin,2007).

ÇOĞULCULUK

Hür bir ortamda farklı fikirlerin bir arada bulunmasını ve serbestçe kendilerinin ifade etmeleridir(MEB, 2011). Birlikte var olan farklı öğelerin bir birlik yani organik bir bütünlük kazanmalarıdır. Farklı düşünce sistemlerinin, dünya görüşlerinin, inanç ve geleneklerin biri diğeri üzerinde hegomonya kurmaksızın beraberce bulunacakları bir duruma işaret etmektedir. Mevcut hukuksal, sosyal, siyasal ve kültürel değerlerin dayandığı uygarlığın paradigmal çerçevesi ve temel değer yargıları ile çelişmemesi kaydıyla her türlü düşüncenin ifade ve örgütlenme hakkına sahip olduğu toplum çoğulcu toplum olarak tanımlanmaktadır (Demir ve Acer,1997)

Çoğulculuk siyasal iktidarın hayli geniş ve çeşitlilik gösteren toplumsal gruplar arasında dağıldığı bir durum. Tarihsel açıdan çoğulculuk terimi, savlarını mutlak ve egemen devlet kavramına kavramına karşıtlık içinde kuran bir felsefe akımıyla özdeşleştirilir(Yılmaz Tekin, 2007).

Siyasal alanda çoğulculuk ulus devlet içinde yada toplumda farklı kimlikleri ve çıkarları olan ve bu kimliklerini ve çıkarlarını devam ettirmek için farklı kurum ve örgüt kuran etnik, dini, ırki ya da sosyal grupların varlığına karşılık, siyasal sistemin monolog bir düzen içinde değil katılımcı bir şekilde düzenlenmesidir.(Gözen, 2004)

CUMHURİYET

Devleti yöneten ve halkı temsil eden isimlerin belli seçim dönemlerinde halkın verdiği oylarla başa geldiği “yönetim şekli”dir(MEB, 2011). Halkın egemenliği elinde tuttuğu ve belli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla bu egemenliği kullandığı devlet biçimi. Cumhuriyet bir demokrasi biçimdir, ama demokrasi ile yönetilen her ülkede devlet biçimi olarak cumhuriyetin geçerli olduğu söylenemez. Demokrasiyle yönetilmesine karşın bir meşruti krallık olan İngiltere buna örnek gösterilebilir. Demokratik düşünürler, cumhuriyeti, en ideal şeklini çok partili bir siyasal hayatta,genel seçimlerle işbaşına gelmiş ve bu seçilen kişilerin çıkardığı yasalarla yönetilen, tarafsız ve hiçbir zümreye imtiyaz tanımayan bir yönetime sahip hür ve demokratik bir devlet şekli olarak tanımlarlar(Yılmaz Tekin, 2007).

HAK

Hukuk düzeni tarafından şahıslara tanınmış olan yetkililerdir(MEB, 2011).Kişinin devlet karşısında sahip olması gereken başlıca hakları; konut dokunulmazlığı, düşünce, inanç, seyahat, sanat, haberleşme, basın ve yayın özgürlükleri, adalette, vergide, çalışma yaşamında, seçimde, hak aramada, eğitim ve öğrenimde eşitlik ve sosyal güvenlik gibi haklardır.

Hak kavramında üç unsur vardır(Yılmaz Tekin, 2007):

- a) Hak sahibi için bir menfaatin olması
- b) Hak sahibine belirli bir kudret ve yetki verilmesi
- c) Hakların hukuk düzeni tarafından verilmesi

Kamu hukukunda kişinin hakları; Devlet ile bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen yasalarda yer alan haklardır. Milletvekili seçme ve seçilme hakkı, milletvekillerinin yasa teklifi verme hakkı, ispat hakkı, mülkiyet hakkı sendika kurma hakkı, vatandaşlık hakkı, siyasi faaliyette bulunma hakkı, kamu hizmetlerine girme hakkı, dilekçe hakkı vs.gibi

Özel hukuk'ta kişinin hakları; Bireyler arasındaki özel ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının ortaya koyduğu haklardır. Çok değişik şekillerde ayırma tabi tutulmuşlardır. Örneğin; mal varlığı hakları (mülkiyet, irtifak gibi), ayni haklar, alacak hakları, fıkri haklar, yenilik doğuran haklar vs. ile şahıs varlığı hakları (isim, namus, şeref gibi şahsiyet hakları, çocuklar üzerindeki velayet hakkı) gibi ve nisbi haklar (alacak hakkı, karı kocanın birbirine yardım hakkı gibi) olarak da farklı bir ayırım yapmak da mümkündür(Yılmaz Tekin, 2007).

2.15.Kavram Yanılgısıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Kaya (2009) Bu çalışmada, İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin demokrasi konusundaki bazı kavramlara ilişkin görüşlerini ve yanılgıları tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, Aksaray ili merkez Hacı Cevriye Ünsal İlköğretim Okulu ve Aksaray ili merkez Gücünkaya Köyü Gücünkaya İlköğretim Okulunda 2009–2010 eğitim öğretim bahar yarıyılında öğrenim gören 7.sınıf öğrencilerine uygulanan görüşme formu oluşturmuştur. Görüşme formunun araştırma sorusu: “İlköğretim 7.

Sınıf Öğrencilerinin 6. ve 7. Sınıf Demokrasi Konusunda Geçen Bazı Kavramlara İlişkin Görüşleri ve Yanılgıları Nelerdir?”. Görüşme formu iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde öğrencilere ait kişisel bilgilere, ikinci bölümde ise araştırma sorusu kapsamında öğrencilerin cevaplayacağı sorulara yer verilmiştir. Görüşme formunun birinci bölümünde on soru bulunmaktadır, ikinci bölümde ise demokrasi konusunda belirlenen yirmi kavrama ait soru bulunmaktadır. Bu kavramlar seçilirken uzman görüşlerine başvurulmuştur. Random (rastgele) yöntemince seçilen okullarda görüşme formu toplamda 18 öğrenciye uygulanmıştır. Görüşme formunun uygulanacağı öğrenciler ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin 6. sınıfta aldıkları SBS puanlarına göre seçilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda: Öğrencilerin kavramları farklı kelimelerle ifade edebildikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin SBS puanları düştükçe, kavramları ifade edebildikleri kelime sayılarının da düştüğü görülmüştür. Her iki okul öğrencilerinin de en çok yanlışla düştüğü kavramların; hoşgörü, kamuoyu, egemenlik, yurttaşlık ve cumhuriyet olduğu belirlenmiştir. Şehirde (HacıCevriye Ünsal İÖO) ikamet eden öğrencilerin, köyde (Gücünkaya İÖO) ikamet eden öğrencilere göre daha fazla kavram yanlışına düştükleri tespit edilmiştir.

Aycan (2010)bu çalışmada *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde geçen kavramları anlama düzeylerini tespit etme, sahip oldukları kavram yanlışlarını ortaya çıkartmak amacıyla yapmıştır.* Araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışma olup, beş bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; probleme, alt problemlere, araştırmanın amacına, önemine, sayıltılarına ve sınırlılıklarına, ikinci bölümde; kuramsal açıklama ve araştırmalara, üçüncü bölümde; araştırmanın hangi yöntemle yapıldığına, dördüncü bölümde; araştırmaya ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Son bölümde ise sonuç ve öneriler belirtilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Manisa ili Gördes ilçe merkezinde bulunan ilköğretim okulu ve bu okullarda 2008-2009 öğretim yılında öğrenim görmekte olan 214 ilköğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğrencilerin kişisel bilgilerini tespit etmek için kişisel bilgi formu ve öğrencilerin kavramları anlama düzeylerini ölçmek amacıyla 40 adet çoktan seçmeli sorudan oluşan kavram başarı testi kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS 11.5 paket programı kullanılarak frekans (f), yüzde (%)analizi, bağımsız iki grup t-testi, tek yönlü varyans analizi (Anova), gruplar arası karşılaştırma testi olarak

(Anovasonrası) Tukey HSD testi, Kruskal Wallis testi ile Manny Whitney-U testleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde geçen kavramları çoğunluğunu tam anlamıyla kavrayamadıkları ve söz konusu kavramlarla ilgili yanlışları olduğu tespit edilmiştir. İstatistiksel analizler sonucunda cinsiyet, baba eğitim durumu, anne baba mesleği, ailenin aylık geliri ve öğrencilerin öğrenim gördükleri okullar açısından kavramların anlaşılma düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit etmiştir.

Karakuyu (2006), *Bu çalışmadaki amacı, Afyonkarahisar'a bağlı Sandıklı ve Hocalar ilçelerindeki çeşitli liselerdeki öğrencilerin ısı-sıcaklık kavramlarının nasıl birbirinin yerine kullanıldıklarını belirlemek ve ısı-sıcaklık konularındaki algılama hatalarını analiz etmektir.* Bu amaçla Sandıklı Anadolu Lisesi'nden 53, Sandıklı Lisesi'nden 67, Sandıklı İmam Hatip Lisesi'nden 26, ve Sandıklı Anadolu İmam Hatip Lisesi'nden 12 öğrencinin yanı sıra, yine Afyonkarahisar'a bağlı Hocalar ilçesinde bulunan Hocalar Çok Programlı Lisesi'nden 57 öğrenci olmak üzere, toplam 215 öğrenciye Kavram Yanılgı Belirleme Testi (KYBT) uygulanmıştır. Test çoktan seçmeli 25 sorudan oluşmuştur. Soru seçimi için geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Bu okullar ve derslere giren öğretmenler farklı olduğu için, soruların objektif olması açısından çoğunlukla daha önceki yıllarda üniversite sınavlarında sorulmuş sorular seçilmiştir. Yanlış kavramlar öğrencilere verilen testlerden elde edilen sonuçlar kullanılarak belirlendi ve bu kavram yanlışlarının üstesinden gelmek için ne gibi yöntemlerin kullanılması gerektiği tartışıldı. Gruplardan toplanan cevap kağıtları MS Excel programı yardımıyla değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin ısı ve sıcaklık konularında büyük bir anlama yanlışına sahip olduğu görülmüştür. Bazı öğrencilerin günlük konuşmalarında ısı yerine sıcaklık terimini kullanmaktadırlar. Yapılan araştırmalarda ısı ve sıcaklık kavram yanlışlarının liseden sonra üniversite eğitiminde bile üstesinden gelinemediği tespit edilmiştir. Onun için, bu kavram yanlışlarının üstesinden gelinebilmesi için sadece ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin değil aynı zamanda üniversitelerdeki öğretim elemanlarında bu konuya gayret göstermesi gerekmektedir.

Kaya (2006), *“İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Yer Alan Kavramların Öğrenilme Düzeyleri”* adlı araştırmasında, 8. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinin kavramlarının öğrenilmişlik düzeyini tespit etmeyi

amaçlamıştır. Araştırma verileri, 5 ilde, 30 okulda yapılmış ve 1625 kişiye uygulanan anket aracılığı ile elde edilmiştir. Öğrencilerin kavram öğrenmelerinde etkiye sahip olduğu düşünülen “öğrencilerin evlerinde kendilerine ait odalarının olup olmadığı”, “öğrenci ailelerinin aylık gelirleri”, “öğrencilerin vatandaşlık dersi aldıkları öğretmenlerinin branşları”, “öğrenci annelerinin eğitim durumları”, “öğrenci babalarının mesleği”, “öğrenci annelerinin mesleği” faktörleri ile ilişkiler saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonunda “kendisine ait odaları bulunan öğrencilerin kendisine ait odası bulunmayan öğrencilere göre daha başarılı olduğu,” maddi olarak yeterli gelire sahip aile öğrencileri, maddi yönden yetersiz gelire sahip olan aile öğrencilerinden daha başarılı oldukları”, “ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenliğinden mezun olmuş öğretmenlerden ders alan öğrencilerin diğer branşlardan mezun olmuş öğretmenlerden ders alan öğrencilerden daha başarılı oldukları”, “annenin eğitim durumunun yüksek düzeyde olması öğrenci kavram öğrenmelerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu”, “öğrenci velilerinin mesleğinin öğrenci kavram öğrenmelerinde etkili olduğu”, sonuçları elde edilmiştir

Yahşi (2006),bu çalışmanın temel amacı, *farklı laboratuvar yaklaşımlarının ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin asit-baz konularındaki kavramları anlamalarına, kavram yanlışlarının giderilmesine ve fen dersine karşı tutumlarının etkisinin incelenmesidir*. Araştırmanın örneklemini, Bolu il merkezinde 2005-2006 eğitim ve öğretim yılında, 50.Yıl izzet Baysal ilköğretim Okulunun sekizinci sınıfında okuyan, 113(53kız 60 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Okulda sekiz tane sekizinci sınıf bulunmaktadır. Çalışmanın örneklemini aynı öğretmenin girdisi dört tane sekizinci sınıf oluşturmuştur. Sınıflardan rastgele yöntemle ön laboratuvar tartışması, son laboratuvar tartışması, ön ve son laboratuvar tartışması ve sadece deney yapılan gruplar oluşturulmuştur.

Keskin (2003), “*İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilere Tarih Kavramlarını Kazandırılma Düzeyinin Araştırılması*” adlı araştırmasında, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde geçen tarih kavramlarının kazandırılma düzeylerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışma sonunda 5. sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan tarih sel kavramların her ünite için ayrı ayrı hangi düzeyde kazandırıldığı ortaya konulmuştur. Araştırmada ayrıca; cinsiyet, yaş, anne-baba eğitim durumu, öğretmenin mesleki kıdemi, anne-baba mesleği gibi değişkenlerin kavram kazanma düzeyine etkisi

incelenmiştir. Keskin, “İslamiyet’in Doğuşu, Yayılışı ve Türkler” ünitesinde öğretilmesi ön görülen kavramların bilgi basamağındaki kalıcılık düzeyini anlamlı bulmuştur. Aynı çalışmada öğrenciler ön görülen kavramların yaklaşık beşte biri kavrama basamağında kazanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin tarih kavram öğrenmelerinde etkili olmadığı ancak; ailelerin öğrenim durumu ile öğretmenlerin mesleki kıdem değişkenlerinin ise tarih kavram öğrenmelerinde etkili olduğu saptanmıştır.

2.16. İlgili Araştırmaların Analizi

Sınırlı sayıda yapılan araştırmaları incelediğimizde araştırmalar ilköğretim 5.,6., 7., 8. sınıfların üzerinde yoğunlaştığını görüyoruz. Bu araştırmalar genellikle fen alanındaki derslerde geçen kavramlar için yapılmıştır. Sosyal bilimler alanındaki dersler için yapılan araştırmalar sınırlıdır. Sosyal bilimlerdeki derslerde özellikle vatandaşlık ve tarih derslerindeki kavramları öğrencilerin nasıl öğrendiği ve bu kavramlardan ne anladıkları araştırılmıştır. Yapılan araştırmalarda çıkan ortak sonuç gelir düzeyi düşük, kalabalık ailesi olan ve az gelişmiş bölgelerdeki okullarda okuyan öğrencilerin kavram yanlışlarına daha çok düştüğü görülmüştür. Yukarıda da görüldüğü gibi kavram öğretimi ile ilgili durum hiç iç açıcı olmadığı halde kavram yanlışları ile ilgili yapılan araştırmalar çok azdır. Bu araştırmalar daha çok yapılmış olsa eğitim kademelerindeki yapılan kavram yanlışları daha da azalabilir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama aracının uygulanması, verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki kavramlara ilişkin kavram yanlışlarını belirlemeye yönelik nitel bir çalışmadır. Araştırmada olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgu bilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada öğrencilerin 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki kavramlara ilişkin sahip oldukları kavram yanlışlarına odaklanılmaktadır.

3.2. Çalışma Grubu

Olgu bilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubu için amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak 2011-2012 öğretim yılında Malatya ili merkez ilçede yer alan dört eğitim bölgesinden ilköğretim okulları seçilmiştir. Buradaki amaç, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme, çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Amaç, genelleme yapmak için çeşitliliği sağlamak değildir; tam tersine, çeşitlilik gösteren durumlar arasında ortak ya da paylaşılan olguların ve ayrılıkların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Erdoğan, 1998; Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu ilköğretim okullarının belirlenmesinde öncelikle çalışmaya ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı'ndan izin alınmıştır. Seçilen ilköğretim okullarından yedi tanesinin

yöneticileri ve ilgili dersin öğretmenleriyle irtibata geçilmiş araştırmaya katılım konusunda gönüllü olan dört ilköğretim okulu seçilmiştir. Seçilen bu dört ilköğretim okulunun 8. Sınıf şubelerinden birer şube belirlenerek 70 öğrenciye yarı yapılandırılmış anket formu uygulanmıştır. Çalışma grubundaki 70 katılımcıya ilişkin veriler tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

Cinsiyet	Sayı	Anne eğitim Durumu	sayı	Baba eğitim Durumu	Sayı	Gelir düzeyi	Sayı	Kardeş sayısı	Sayı	Okul başarıları	Sayı
Kız	32	Okur yazar değil	8	Okur yazar değil	Yok	0-701 tl	33	yok	1	orta	18
Erkek	38	İlköğretim mezunu	31	İlköğretim mezunu	14	702-1709 tl	21	1	7	iyi	33
		Orta öğretim mezunu	25	Orta öğretim mezunu	37	1710-3170 tl	13	2	25	pekiyi	19
		Üniversite mezunu	6	Üniversite mezunu	19	3170 tl ve üzeri	3	3	20		
								4	13		
								5 ve üzeri	4		
TOPLAM	70		70		70		70		70		70

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 70 öğrencinin 32’si kız 38’ierkektir. Tablo 1’ de araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim durumu incelendiğinde 31’inin ilköğretim 25’inin ortaöğretim 6’sının üniversite mezunu olduğu 8’inin de okuryazar olmadığı anlaşılmıştır. Öğrencilerin baba eğitim durumunda ise 14’ü ilköğretim 37’si orta öğretim 19’u üniversite mezunudur. Tablo 1 de araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir durumlarına bakıldığında öğrencilerin 33’ü gelirlerinin 0 ile 701 tl 21’i 702 ile 1709 tl 13’ü 1710 ile 3170 tl 3’ü de 3170 tl den yüksek olduğunu belirtmiştir. Tablo 1 de araştırmaya katılan öğrencilerin 7’ si bir tane 25’i iki tane 20’si üç tane 13’ dört tane 4’ü beş ve daha fazla kardeşi olduğunu belirtirken 1 tanesi de kardeşi olmadığını belirtmiştir. Tablo 1 de araştırmaya katılan öğrenciler okul başarıları bakımından incelendiğinde 18’inin orta 33’ ünün iyi 19’ununda pekiyi düzeyde okul başarısına sahip oldukları belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak açık uçlu soruları içeren yarı yapılandırılmış anket formu kullanılmıştır. Okul yönetiminin araştırmacıya araştırma için sınırlı bir zaman tanınması, on tane kavramın açıklanmasını içeren görüşmelerin zaman alıcı olması, daha çok kişiye ulaşılacak istenmesi ve araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları göz önüne alındığında görüşmeden ziyade anket formunun daha uygun olacağı düşünülmüştür. Anket soruları hazırlanmadan önce, araştırma konusu ile ilgili ulusal ve uluslararası alan yazın taraması yapılmıştır. Yapılan tarama sonucunda öğrencilerin Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki kavramlara ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik olarak yarı yapılandırılmış anket formu geliştirilmiştir. Anket formunun kapsam açısından geçerliliğini sağlamak için dört öğretim üyesinden (ikisi Eğitim Programları ve Öğretim ABD' da, ikisi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD'de görev yapmaktadır) ve üç sosyal bilgiler öğretmeninden(biri bilim uzmanı) uzman görüşü alınmış, öneri ve eleştiriler doğrultusunda anket formu yeniden düzenlenmiştir. Taslak formu oluşturulan anket formunun dil geçerliği açısından incelenmesi için bir öğretim üyesi (Türkçe Eğitimi ABD) ve bir öğretmene (Türkçe öğretmeni) verilmiş ve ilgili uzmanların önerileri doğrultusunda son şeklini alan anket formu oluşmuştur. Son şeklini alan anket formunda katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik altı tane soru ile Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'nde yer alan on kavramın tanımına ilişkin on tane açık uçlu soru yer almaktadır.

3.4. Veri Toplama Aracının Uygulanması

Literatür taraması ve uzman görüşleri neticesinde son halini alan veri toplama aracı, ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki kavramlara ilişkin tanımlarını belirlemek amacıyla 2011-2012öğretim yılı Malatya ili merkez ilçesinde yer alan dört ilköğretim okulundaki 70 tane 8. Sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Anket formu uygulanmadan önce öğrenciler anket formunun nasıl doldurulacağı konusunda araştırmacı tarafından bilgilendirilmiştir. Anket formunun uygulanması sırasında araştırmacı uygulamayı yerinde takip etmiş ve gerekli

noktalarda açıklamalar yapmıştır. Anket formu önceden okul yönetiminden izin alınarak iki ders saatinde uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Anket formunun uygulanması sonucunda elde edilen elde edilen veriler kontrol edilip gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra analiz yapılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda tasarlanan bu araştırmada “betimsel analiz” yapılmıştır. Betimsel analizde veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Verilerde bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce mantıklı ve anlaşılır bir biçimde betimlenir. Daha sonra yorumlanır ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Simsek, 2003). Anket formu ile elde edilen veriler araştırmacı tarafından gözden geçirilmiş ve analize hazır hale getirilmiştir. Çözümlemelerde görüşüne başvurulmuş öğrencilere birer kod numarası verilerek (Ö1,Ö2..) açıklamalar yapılmıştır. Kavramlara ilişkin yanıtların doğru, yanlış olarak sınıflandırılmasında ve yanlış olan cevapların hangi türden kavram yanılgısı olduğunun belirlenmesinde iki alan uzmanının (sosyal bilgiler öğretmeni ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD’da görev yapan öğretim üyesi) görüşüne başvurulmuştur. Elde edilen sonuçlar yüzde ve frekans gibi betimsel istatistik kullanılarak belirtilmiştir. Bunun yanında yüzde ve frekansla ifade edilen bulgular öğrencilerin cevaplarından doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmiştir.

Analiz sürecinde araştırmacı ve iki alan uzmanı arasında görüş birliğinin sağlanmasına çalışılmıştır. Araştırmacı ve uzmanlar arasındaki uzlaşma yüzdesi Miles ve Huberman (1994)’ın Uzlaşma Yüzdesi(P) = Görüş Birliği(Na) / (Görüş Birliği(Na) + Görüş Ayrılığı(Nd)) X 100 güvenirlilik formülü kullanılarak her kavram için ayrı ayrı ve toplam biçiminde hesaplanmıştır.

$$\text{Adalet} = p = (66/64+4) \times 100 = 97,06$$

$$\text{Eşitlik} = p = (66/66+4) \times 100 = 94,29$$

$$\text{Özgürlük} = p = (64/64+4) \times 100 = 94,12$$

$$\text{Hak} = p = (55/55+4) \times 100 = 93,22$$

$$\text{Demokrasi} = p = (60/60+6) \times 100 = 90,90$$

$$\text{Cumhuriyet} = p = (58/58+4) \times 100 = 95,08$$

$$\text{Vatandaşlık} = p = (60/60+7) \times 100 = 89,55$$

$$\text{Sivil toplum} = p = (55/55+3) \times 100 = 94,83$$

$$\text{İşbirliği} = p = (60/60+5) \times 100 = 92,31$$

$$\text{Çoğulculuk} = p = (40/40+5) \times 100 = 88,8$$

$$\text{Toplam} = \% 93,14$$

Nitel çalışmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda istenilen düzeyde bir güvenirlik elde edilmiş olur (Miles & Huberman 1994) Güvenirlik çalışması kapsamında görüşüne başvurulmuş uzmanlar ve araştırmacının bütün kavramlara ilişkin görüş birliği $P = (584/627) \times 100 = \%93,14$ olarak hesaplanmıştır.

BÖLÜM VI

4.BULGULAR

Araştırmanın probleminde öğrencilerin Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'ndeki araştırma kapsamında belirlenen kavramlara ilişkin sahip oldukları kavram yanlışlıklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir

4.1 Araştırmanın Problemine İlişkin Bulgular

4.1.1. Adalet

Tablo 2. Öğrencilerin Adalet Kavramına İlişkin Görüşleri

ADALET	Frekans	%
Doğru	22	31,43
Kavramsal yanlış anlamalar:	46	65,71
Boş	2	2,86
Toplam	70	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 22'sinin adalet kavramını doğru tanımladığı 46'sının ise yanlış tanımladığı görülmektedir.

Adalet kavramı Vatandaşlık ve Demokrasi dersinde *Hak ve hukuka uygunluk hakkı gözetme ve doğruluk olarak tanımlanmıştır* (MEB, 2011).Bu tanıma göre öğrencilerin tanımları incelendiğinde doğru algılayanların *hak ve hukuka göre eşit davranma, ayırım yapmama, doğruluk, adil yargılanma, kanun önünde eşitlik* gibi kavramları vurguladıkları belirlenmiştir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö5. *Herkese eşit davranmak hukuka uymak*’

‘ Ö16.*Eşit gözetilme adil yargılanmak, doğruluk hukuk*

‘Ö20. *Her insanın adalet karşısında eşit olması. doğruluk*’

‘Ö26. *Hukuka uygunluk, doğruluk*’

‘Ö48. Kanunlar önünde eşit olma, doğruluk

Doğru algılayan öğrencilerin tanımlarında vurguladıkları *hak ve hukuka göre eşit davranma, ayırım yapmama, doğruluk, adil yargılanma, kanun önünde eşitlik* gibi kavramların bazılarının adalet kavramının tanımında olduğu bazılarının adalet ilkesinin doğru uygulanması sonucunda meydana gelen kavramlar olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu şekildeki cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.

Adalet kavramını yanlış tanımlayan öğrencilerin cevapları incelendiğinde öğrencilerin bir kısmının adalet kavramını, *eşitlik, özgürlük ve hak* kavramları ile açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu kavramların tanımlarını baktığımızda eşitlik: *Din, dil,ırk ayrılığı gözetmeden herkesin devlete karşı görevlerinde ve devletim imkanlarını paylaşımında eşitlik* (MEB 2011), özgürlük: *İnsanların tercihlerini hür olarak kullandıkları bir durum* (MEB 2011) hak: *Hukuk düzeni tarafından tanınan irade kudretidir.* (MEB 2011). Yukarı da belirtilen adalet kavramının tanımından da anlaşılacağı gibi bu kavramlar adalet kavramından farklı kavramlardır; ancak adalet kavramı ile ilişkilidirler. Bu ilişkiyi Hayek özgürlük mücadelesinin en büyük amacının yasa önünde eşitlik olduğunu (Hayek 1990) belirterek vermiştir. Öğrencilerin sosyal yaşantılarında haklarını özgürce kullanmaları adalet kavramı ile ilişkilidir; ancak tam olarak adalet kavramının tanımını vermez. Öğrencilerin bu ilişkileri birbirinin tanımı olarak düşündükleri ve adalet kavramını bu kavramlar ile açıklamaya çalıştıkları düşünülmektedir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

Ö4.Adalet Eşitlik ve özgürlük demektir.

Ö13. Bir insanın haklarını ve özgürlüklerini savunması

Ö42. Bir kişinin tanınan hak ve özgürlüklerin eşit şekilde uygulanması

Ö49.Her insanın kendi haklarını kullanarak istediği gibi yaşaması

Ö63. Eşitlikyani tüm herkese aynı davranılması

Yanlış tanımlar ile ilgili bir başka durumda öğrencilerin adalet kavramını *düzeni sağlayan,mahkeme süreci* gibi düşünerek *haklı ile haksızın ayrılması, suçlunun cezasını bulması* gibi kavramlar ile açıklamaya çalışmalarıdır. Öğrencilerin adalet kavramını bu kavramlar ile açıklamaya çalışmalarının sebebi olarak sosyal yaşamlarında toplumda, haberlerde sıkça duydukları suçlu cezasını buldu, adalet yerine geldi, adalet sağlandı,

adaletten kaçılmaz gibi sözlerin ve düşüncelerin olduğu düşünülebilir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

Ö12. *Bir kişinin mahkemede yargılanması*

Ö22. *Biri bir suç işleyince adaletin olması*

Ö32. *Mahkemelerde suçlunun suçsuzdan ayrılması*

Ö39. *Yasalar çiğnendiğinde mahkemede alınan ceza*

Ö56. *Toplumdaki düzeni sağlayan kavramdır yani adalet mülkün temelidir*

Adalet kavramına ilişkin öğrencilerin tanımları genel olarak değerlendirildiğinde, adalet kavramını doğru algılayan öğrencilerin tanımlarında *hak ve hukuka göre eşit davranma, ayırım yapmama, doğruluk, adil yargılanma, kanun önünde eşitlik* gibi kavramları vurguladıkları görülmektedir. Yanlış tanımlarda ise öğrencilerin önceki bilgilerini kullanarak tanımlama yaptıkları düşünülmektedir. Bu yanlış tanımlar incelendiğinde öğrencilerin bir kısmının adalet kavramını *eşitlik, hak* ve *özgürlük* kavramı ile açıklamaya çalıştıkları belirlenirken bir kısmında adalet kavramını düzeni sağlayan bir mahkeme süreci gibi düşünerek *haklı ve haksızın ayrılıp suçlunun ceza alması, mahkeme süreci, özgür yaşama, düzen sağlama* gibi kavramlar ile açıklamaya çalıştıkları düşünülmektedir.

Öğrencilerin adalet kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi böyle iken Tablo 3’de öğrencilerin eşitlik kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1.2 Eşitlik

Tablo 3. Öğrencilerin eşitlik kavramına ilişkin görüşleri

EŞİTLİK	Frekans	%
Doğru	62	88,57
Kavramsal yanlış anlamalar:	8	11,43
Boş	0	
Toplam	70	100

Tablo 3’ te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 62’si eşitlik kavramını doğru tanımlarken 8’i yanlış tanımlamıştır.

Ders kitaplarında *Din dil ırk ayrılığı gözetmeden herkesin devlete karşı görevlerinde ve devletim imkanlarını paylaşımında eşitlik* (MEB2011) olarak tanımlanan eşitlik kavramını doğru tanımlayan öğrencilerin sayısı araştırmada sorulan diğer kavramlara göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 3’ te doğru tanımlayan öğrencilerin *eşit davranma, eşit hak, eşit durumda olma, ayrımcılık yapmama, kanun önünde eşitlik, kadın erkek eşitliği, fırsatta eşitlik, zengin fakir eşitliği* gibi kavramları vurgulayarak tanım yaptıkları belirlenmiştir. Bir öğrenci de somut bir örnekten yola çıkarak eşitlik kavramını *Elmayı ortadan ikiye ayırıp adaletli paylaşmak* olarak tanımlamıştır. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö5. Herkese eşit davranma’

‘Ö21. Kadın erkek ayırmadan herkesin haklarının eşit olması’

‘Ö32. Ayrım yapmama herkese eşit hak’

‘Ö43. Elmayı ortadan ikiye ayırıp eşit paylaşmak’

‘Ö55. Din dil ırk ayırt etmemeden eşit haklara sahip olma’

‘Ö59. Herkesin kanun önünde eşitliği’

‘Ö65. Yasalar önünde eşitlik’

Doğru algılayan öğrencilerin eşitlik ilkesinin tanımıyla doğrudan ilgili ve eşitlik ilkesinin çeşitli alanlarda uygulanması ile gerçekleşen kavramları kullanarak tanım yaptıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla bu şekildeki cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.

Az sayıda öğrenci kavramı yanlış tanımlamıştır. Yanlış tanımlarda öğrencilerin eşitlik kavramını *adalet* kavramı ile açıklamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Bu kavramları karşılaştırmadan önce ders kitaplarındaki tanımlarına bakıldığında *adalet: Hak ve hukuka uygunluk hakkı gözetme ve doğruluk olarak tanımlanmıştır* (MEB 2011) . Yukarıda belirtilen eşitlik kavramının tanımından da anlaşılacağı gibi kavramlar birbirinden farklı ancak birbiri ile ilişkili kavramlardır. Bu ilişki toplumda *adalet* kelimesinin *eşit davranan, zengin fakir ayıtmeyen kişilerin tarifi* yerine kullanılmasına sebep olmuş ve Hz. Ömer’e de yakıştırıldığı gibi *adaletli insan*(Canan i.1994) gibi bir tabir ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin bu ilişki çerçevesinde düşünerek eşitlik kavramını *adalet kavramı ile tanımlamaya çalıştıkları* düşünülebilir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö 24. Her insana Adaletli olmak’

‘Ö 50. *Eşitlik demek adalet demektir*

‘Ö66. *Adalet denince akla eşitlik gelir*’

‘Ö69. *Adalet ile eşitlik aynı şey demektir*’

Genel olarak değerlendirildiğinde eşitlik kavramını doğru tanımlayan öğrenci sayısı yüksektir. Bunun nedenleri araştırmayı yaptığımız yörenin bu ilkenin sıkça ihlal edildiği bölgelerden biri olması (Buluç b. 1997)ve eşitlik ilkesinin bireyleri direkt ilgilendiren bir hak olması düşünülebilir.(Yılmaz 2013).Doğru tanımlayan öğrencilerin bazılarının eşitlik ilkesinin farklı alanlarda uygulaması ile gerçekleşen *kanun önünde eşitlik, kadın erkek eşitliği, fırsatta eşitlik*, gibi kavramlarla bazılarının somut örnekler vererek tanım yaptıkları görülmektedir. Tablo 2’de yanlış tanımlayan öğrencilerin tamamına yakını *eşitlik nedir?* Sorusuna *adalet* kavramının tanımı çerçevesinde cevap verdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin bu cevabı vermelerinin nedeni iki kavramın birbiri ile olan ilişkisi ve sosyal çevrelerinde eşitliğin uygulayıcısı olan insanların adalet sözcüğü ile tarif edilmeleri düşünülebilir.

Öğrencilerin eşitlik kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi böyle iken Tablo 4’te öğrencilerin özgürlük kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1.3. Özgürlük

Tablo 4. Öğrencilerin özgürlük kavramına ilişkin görüşleri

ÖZGÜRLÜK	Frekans	%
Doğru	44	62,86
Kavramsal yanlış anlamalar:	24	34,28
Boş	2	2,86
Toplam	70	100

Tablo 4’ te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 44’ünün özgürlük kavramını doğru tanımladığı 24’ünün ise özgürlük kavramını yanlış tanımladığı görülmektedir.

Özgürlük kavramının genel olarak tanımı *İnsanların tercihlerini hür olarak kullandıkları bir durumdur.*(MEB, 2011) Bu tanıma göre öğrencilerin tanımları incelendiğinde doğru algılayanların tanımlarında özgürlük kavramını *hür olmak, başkalarına zarar vermeden istediğimizi yapabilme, bağımsızlık, bir yere yada kişiye bağlı olmama, rahatlık yani baskı hissetmeme, serbestlik* kavramlarını vurguladıkları belirlenmiştir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö3 Başkalarının hakkına, zarar vermeden hür olarak istediğini yapabilme’

‘Ö13 İnsanın istediğini kısıtlamadan hür olarak yapabilmesi’

‘Ö34. Serbest olmak, hür karar verme’

‘Ö37 Kimsenin sınırları altına girmeden kendi başına istediğini yapmak, hür karar vermek’

‘ Ö67. Kimseye bağlı olmadan bağımsız olmak, hür karar vermek, rahat olmak ’

Özgürlük kavramını doğru algılayan öğrencilerin tanımlarında özgürlük kavramını genişleterek ama tanımın özünden de ayrılmayarak kavramla ilişkili olan *baskı hissetmeden karar verme, başkalarına zarar vermeden istediğimizi yapabilme, bağımsız, rahat, serbest, karar verme* gibi kavramlarla tanımladıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla bu şekildeki cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.

Özgürlük kavramını yanlış tanımlayan öğrencilerin tanımlarını incelendiğinde öğrencilerin bazıları özgürlük kavramını hak kavramı ile açıklamaya çalışmışlardır. Hak kavramı: *Hukuk düzeni tarafından tanınan irade kudretidir.*(MEB 2011).Yukarıda belirtilen özgürlük kavramından da anlaşılacağı üzere bu iki kavram arasında iradeyi hür özgür kullanmak açısından bir ilişki vardır. Bu ilişkiyi (Gözler k. 2001) Hak kavramında, temel hak ve özgürlükler alanında özgürlük; “insan hakları”, “kamu özgürlüğü”, “kişi hakları”, “vatandaş hakları”, “temel haklar”, “anayasal haklar” gibi değişik terimler kullanarak tarif etmiş ve hak kavramını özgürlüğün somutlaştırılmış biçimidir’ şeklinde ifade edilmiştir. Bu ilişki özgürlük olmadan haklarımızı kullanamayız şeklinde de düşünülebilir. Yani irade kudreti özgürlük ile gerçekleşir. Öğrencilerin kavramların arasındaki bu ilişkiyi ayırt edemedikleri ve özgürlük kavramını da hak olarak gördükleri için *hak* kavramını özgürlük kavramının yerine kullanarak yanlış tanımladıkları düşünülmektedir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir:

‘Ö6. Her insanı hakkı olan şey’

‘Ö19. İnsanların Kendi hakları’

‘Ö 26. İnsanların yaşamları boyunca hakları vardır’

Öğrencilerin yanlış tanımları ile ilgili bir başka durumda bazı öğrencilerin özgürlük kavramını devlet bağımsızlığı gibi düşündükleri için *halkın ve toplumun bağımsızlığı* gibi kavramlarla açıklamaya çalıştıkları bazılarında özgürlüğü sonsuz ve sınırsız özgürlük gibi algıladıkları ve özgürlük kavramını *yapacaklarına sınır koymama*, gibi kavramlarla açıklamaya çalıştıkları düşünülmektedir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö8.Halkın tutsak olmaması’

‘Ö29. Yapacaklarına sınır koymamak’

‘Ö.46 Sınırı olmadan herşeyi yapabilme’

‘Ö56. Toplumun bağımsızlığı’

Genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun özgürlük kavramını doğru algıladıkları belirlenmiştir. Bu duruma sebep olarak öğrencilerin kendi hayatları ile ilgili olan özgürlük kavramını önemsemeleri düşünülebilir. Yanlış tanımlamalar incelendiğinde önceki bilgilerini kullanan bazı öğrencilerin özgürlük kavramını hakkımız olan bir şey gibi düşünerek *hak* kavramı ile tanımlamaya çalıştıkları, bir kısmının da özgürlük kavramının anlamını genişleterek *ülke bağımsızlığı*, *sınırsız özgürlük* gibi kavramlarla açıklamaya çalıştıkları düşünülmektedir.

Öğrencilerin özgürlük kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi böyle iken Tablo 5 ’te öğrencilerin hak kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1.4 Hak

Tablo 5. Öğrencilerin hak kavramına ilişkin görüşleri

HAK	Frekans	%
Doğru	34	48,57
Kavramsal yanlış anlamalar:	25	35,72
Boş	11	15,71
Toplam	70	100

Tablo 5’ te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 34’ü hak kavramını doğru tanımlarken 25’i yanlış tanımlamıştır.

Hak kavramı İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Ders Kitabında *Hukuk düzeni tarafından tanınan irade kudretidir.*(MEB 2011) Şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre öğrencilerin tanımları incelendiğinde doğru algılayanların öğrencilerin hak kavramını *herkese verilen irade de özgürlük, herkese verilen yetki özgürlüğü, herkese verilen hak* şeklinde özgürlük kavramını vurgulayarak tanımladıkları belirlenmiştir. Bunun nedeni öğrencilerin hak kavramı ile özgürlük kavramı arasındaki ilişkiyi doğru anlamalarıdır. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö6. *Herkese verilen irade özgürlüğü*

‘Ö.27 *Herkese verilen hakların kullanılması*

‘Ö30. *Herkese verilen yetkilerde özgürlük*

‘Ö59. *Herkese verilen özgürlük hürlük*

‘Ö68. *Herkese verilen irade de yetki de özgürlük*

Öğrencilerin doğru tanımlarında kendilerine verilen bir hakkı, yetkiyi, iradeyi özgürce kullanılma gibi kavramlarda özgürlük vurgusu yaptıkları görülmüştür. Dolayısıyla bu şekildeki cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.

Öğrencilerin yanlış tanımları incelendiğinde öğrencilerin bazılarının hak kavramını adalet ve özgürlük kavramları ile tanımlamaya çalıştıkları görülmüştür. Adalet: *Hak ve hukuka uygunluk hakkı gözetme ve doğruluktur* (MEB 2011). Özgürlük: *İnsanların tercihlerini hür olarak kullandıkları bir durumdur.* (MEB 2011). Bu kavramlar yukarıda tanımlanan hak kavramından farklı kavramlardır. Kavramlar birbirinin tamamlayıcısıdır ve birbirleri ile ilişkilidir bu ilişki Tanör’de(1994) İnsan hakları kavramı ile sosyal adalet kavramını birlikte ele almak gerekmektedir. Sosyal adalette: Haklar: Siyasal özgürlükler ve kanun önünde eşitlik şeklinde tanımlanarak bu kavramlar arasındaki ilişki vurgulanmıştır. Ancak ne kadar da birbiri ile ilişkili de olsalar da tek başlarına kullanıldıklarında hak kavramının tanımını vermez. Bu ilişkiden dolayı öğrencilerin hak kavramını *adalet ve özgürlük* kavramları ile tanımladıkları düşünülmektedir.

Tablo 4’ te bazı öğrencilerde hak kavramını *bir konuda hak iddia etme, doğuştan verilen hak, görev sorumluluk* şeklinde tanımladıkları görülmüştür. Bu

durumun nedeni öğrencilerin sosyal yaşantılarında çevrelerinden, medyadan duydukları *bu senin doğuştan gelen hakkın, hakkını savun, vergi sorumluluğunu, hak iddia et* gibi sözler olabilir (Arslan, A. 2006). Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö13. Bir konuda hak iddia etme

‘Ö22. Kendi hakkını savunmak

‘Ö25. Ödev sorumluluk

‘Ö28. Özgürlük

‘Ö39. Ödev ve sorumluluklar

‘Ö52. Adalet, hukukta doğruluk

‘Ö70. Adalet, doğruluk

Genel olarak değerlendirildiğinde hak kavramını doğru algılayanların sayısı yanlış tanımlayanların sayısından fazladır. Kavramı doğru algılayan öğrencilerin verilen bir yetkiyi, hakkı özgür kullanma vurgusu yaparak tanımlarını yaptıkları görülmüştür. Yanlış tanımlayanların ise sosyal yaşantılarında duydukları sözler ile adalet ve özgürlük kavramlarının hak kavramı ile ilişkilerinden yola çıkarak tanımlama yaptıkları düşünülmektedir.

Öğrencilerin hak kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi böyle iken Tablo 6’da öğrencilerin demokrasi kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1.5 Demokrasi

Tablo 6. Öğrencilerin demokrasi kavramına ilişkin görüşleri

DEMOKRASİ	Frekans	%
Doğru	16	21,43
Kavramsal yanlış anlamalar:	50	72,86
Boş	4	5,71
Toplam	70	100

Tablo 6’ da araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi kavramına ilişkin tanımları incelendiğinde. Öğrencilerin 16’ sının demokrasi kavramını doğru tanımladıkları 50’sininise yanlış tanımladığı görülmektedir.

Demokrasi kavramı ders kitaplarında *Eşitlik ilkesine dayalı yaşam biçimi*(MEB, 2011)olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre öğrencilerin tanımları incelendiğinde doğru algılayanların demokrasi tanımlarında *herkesin eşit tutulması, hak yemeden eşit yönetilme, hak ve özgürlüklerin eşit kullanılması, yaşamda eşitlik* gibi kavramları vurguladıkları belirlenmiştir. Bu durum öğrencilerin demokrasi kavramı içerisinde eşitlik kavramına daha fazla önem verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö3.*Herkese eşit davranılması, yönetim*’

‘Ö6. *Eşit yönetilme, yaşam*’

‘Ö38. *İnsanlara eşti davranma haklarını yememe eşit yönetilme*’

‘Ö59.*Toplumda herkesin eşit haklara sahip olması*’

Demokrasi kavramını doğru algılayan öğrenciler tanımlarında demokrasi kavramının özünü oluşturan ‘*eşitliğe dayalı yaşam*’ kavramını genişleterek doğru tanımladıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla bu şekildeki cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.

Demokrasi kavramını yanlış tanımlayan öğrencilerin demokrasi kavramını araştırmada sorulan diğer kavramlardan *cumhuriyet, eşitlik ve özgürlük* kavramları ile tanımlamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Cumhuriyet *devleti yöneten ve halkı temsil eden isimlerin belli seçim dönemlerinde halkın verdiği oylarla başa geldiği yönetim şeklidir*,(MEB 2011) Eşitlik: *Din,dil,ırk ayrılığı gözetmeden herkesin devlete karşı görevlerinde ve devletim imkanlarını paylaşımında eşitlik*(MEB 2011) Özgürlük: *İnsanların tercihlerini hür olarak kullandıkları bir durum*(MEB 2011) olarak tanımlanmıştır. Bu kavramları yukarıda tanımı belirtilen demokrasi kavramı ile karşılaştırıldığında bu kavramların tanım olarak demokrasi kavramından farklı kavramlar olduğu anlaşılmaktadır; ancak demokrasi ile ilişkili kavramlardır. Eşitlik ve özgürlük demokrasinin olmasa olmazıdır.(Demir N. 2010) Cumhuriyet ile demokrasi arasındaki ilişki Kubalı’da(1971) demokrasi egemenliğin millet tarafından seçilen kimseler elinde bulunmasını icap ettirirken, Devlet başkanı olan hükümdarın saltanat hakkını veraset yoluyla elde etmesi kabul edilemeyeceği için Demokratik devlet şekline

en uygun olan sistem, Devletin yasama organı gibi, yürütme organının ve Devletin başı olan şahsın da seçilmiş olmasıdır. Şeklinde ifade ederek demokrasinin en uygun yönetim şeklinin cumhuriyet olduğunu vurgulamıştır. Öğrencilerin kavramların arasındaki bu ilişkilerden dolayı demokrasi kavramını bu kavramlar ile açıklamaya çalıştıkları düşünülmektedir. Bu durum ile ilgili bazı öğrencilerin tanımları şu şekildedir

‘Ö10. Halk arasında kız,erkek,dil,din ayrım yapılmaması’

‘Ö22. Halkın denetimine bağlı yönetim biçimi’

‘Ö26. Halkın egemenliğine dayalı yönetim biçimi’

‘Ö30. Kanun önünde eşitlik’

‘Ö49.Özgürlüklerini rahat kullanmak’

Bazı öğrencilerde demokrasi kavramını tanımlarken *tbmm, seçme seçilme hakkı, kanun düzenleme, çoğunluk kararı, söz sahibi olmak* gibi kavramları kullandıkları belirlenmiştir. Bu kavramlarda öğrencilerin karıştırdıkları diğer kavramlar gibi demokratik yaşamın içinde olan kavramlardır. Öğrencilerin sosyal yaşamlarında, medyada sıkça duydukları (Arslan, 2006) ve önceden bilgi sahibi oldukları bu kavramları demokrasi kavramının tanımında kullandıkları düşünülmektedir. Ancak bu kavramların tek başına kullanılması demokrasi kavramının tam tanımını karşılamaz. Bu durum ile ilgili bazı öğrencilerin cevapları şu şekildedir.

‘Ö1. TBMM’

‘Ö17. Kanunları düzenleyen grup’

‘Ö41. Yapılan işin herkese sorulması’

‘Ö 54. Eve alınan eşyada tüm aile bireylerine sorulması, söz sahibi olmak’

Araştırmaya katılan öğrencilerin demokrasi kavramını genel olarak yanlış tanımladıkları belirlenmiştir. Tablo 6’da doğru algılayan öğrencilerin demokrasi kavramının özünü oluşturan ‘*eşit olma*’ kavramından yola çıkarak demokrasi kavramını tanımladıkları belirlenmiştir. Yanlış tanımlayan öğrencilerin ise bir kısmının demokrasi kavramını cumhuriyet, eşitlik ve özgürlük kavramları ile ilişkilendirerek tanımlamaya çalıştıkları belirlenirken bir kısmında önceden bilgi sahibi oldukları ve sosyal

yaşantılarında medyada sıkça duydukları(Arslan, A. 2006), aynı zamanda demokratik yaşamın unsurları olan *TBMM, seçme seçilme hakkı, kanun düzenleme, çoğunluk kararı, söz sahibi olmak* gibi kavramlar ile tanımlamaya çalıştıkları düşünülmektedir.

Öğrencilerin demokrasi kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi böyle iken Tablo 7’de öğrencilerin cumhuriyet kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1.6 Cumhuriyet

Tablo 7.Öğrencilerin cumhuriyet kavramına ilişkin görüşleri

CUMHURİYET	Frekans	%
Doğru	37	52,86
Kavramsal yanlış anlamalar:	24	34,28
Boş	9	12,86
Toplam	70	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 37’si cumhuriyet kavramını doğru tanımlarken 24’ü yanlış tanımlamıştır.

Cumhuriyet *devleti yöneten ve halkı temsil eden isimlerin belli seçim dönemlerinde halkın verdiği oylarla başa geldiği “yönetim şeklidir* (MEB 2011) Bu tanıma göre öğrencilerin cevapları incelendiğinde doğru algılayan öğrencilerin cumhuriyet kavramını halkla ilişkilendirip halka mahsus, halka ait olan (Başıl1960) bir durum olarak düşünerek *halkın kendi kendini yönetmesi, milletin yöneticilerini seçip kendi kendini yönetmesi, milletin egemenliği, demokrasinin yönetim şekli* gibi kavramlarla tanımladıkları görülmektedir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö4 Halkın kendi kendini yönetmesi’

‘Ö8. Milletin yöneticilerini seçip kendi kendini yönetmesi

‘Ö22. Milletin egemenliği

‘Ö26. Demokrasinin uygulandığı yönetim biçimi

‘Ö33 Demokrasinin yönetim şekli’

‘Ö63 Halkın kendi kendini yönetmesi,yönetenleri seçmesi’

Doğru algılayan öğrencilerin tanımlarında cumhuriyet kavramının temel anlamını oluşturan ‘*halkın yönetim şekli*’ kavramını açıklayarak tanımlarını yaptıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla bu şekildeki cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.

Yanlış tanımlar incelendiğinde öğrencilerin cumhuriyet kavramını *demokrasi, özgür olmak, yönetim şekli, devlet* gibi kavramlarla tanımladıkları belirlenmiştir. Bu kavramlar cumhuriyet kavramına uzak kavramlar değildir ancak tek başlarına kullanılarak cumhuriyetin tanımı yapılamaz. Öğrencilerin cumhuriyet kavramı ile en çok karıştırdıkları kavram demokrasi kavramıdır. Demokrasi ders kitaplarında *Eşitlik ilkesine dayalı yaşam biçimi* (MEB 2011) şeklinde tanımlanmıştır bu tanım ile yukarıda belirtilen cumhuriyet kavramının tanımı karşılaştırıldığında bu kavramların birbirinden farklı kavramlar olduğu anlaşılmaktadır. Ancak günümüzde çağdaş demokratik devletlerin yönetim şekli cumhuriyet olduğu için birbirleri ile ilişkilidirler. (Kaldırım, E. 2005) Öğrencilerin bu ilişkiden yola çıkarak cumhuriyet kavramını demokrasi kavramı ile tanımladıkları düşünülmektedir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö3 Demokrasiye dayalı demokratik yönetim

‘Ö14. Özgür olmak

‘Ö16 Demokrasi’

‘Ö27’ Yönetim şekli

‘Ö32 Demokrasinin olduğu eşit yaşam, biçimi

‘Ö38 Devletin ta kendisi

Cumhuriyet kavramına ilişkin cevapların genel değerlendirmesi yapıldığında kavramı doğru tanımlayanların sayısının yanlış tanımlayanların sayısından fazla olduğu görülmektedir. Doğru algılayanların cumhuriyetin halka dayalı bir yönetim şekli olduğunu anladıkları ve tanımlarında bu yönetim şeklinin nasıl ve hangi araçlar kullanılarak gerçekleştiğini vurguladıkları görülmüştür. Yanlış tanımlarda ise öğrencilerin çoğunun demokrasi kavramı ile cumhuriyet kavramı arasındaki ilişkiyi ayırt edemeyerek demokrasi kavramını yönetim şekli gibi düşünüp cumhuriyet kavramının yerine kullandıkları düşünülmektedir. Bazı öğrencilerinde kısa cevaplar vererek kavramı *yönetim şekli, özgür olmak, devlet* şeklinde tanımladıkları görülmüştür. Bu cevaplar cumhuriyet kavramı ile ilişkili kavramlardır. Özellikle de

‘‘yönetim şekli’’ cevabı cumhuriyet kavramının özünü oluşturur; ancak kavram böyle kısa cevaplarla tanımlandığında kavramın tanımı değil tanımın bir parçası verilmiş olacağından öğrencilerin tanımları yanlıştır.

Öğrencilerin cumhuriyet kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi böyle iken tablo 8’de öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1.7 Vatandaşlık

Tablo 8.Öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin görüşleri

VATANDAŞLIK	Frekans	%
Doğru	12	17,14
Kavramsal yanlış anlamalar:	55	78,58
Boş	3	4,28
Toplam	70	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 12’sinin vatandaşlık kavramını doğru algıladıkları 55’inin de yanlış tanımladığı görülmektedir

Vatandaşlık kavramı İlk Öğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Kitabında *Aynı vatan toprakları üzerinde yaşayan aynı devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan bireyler* olarak tanımlanmıştır.(MEB, 2011). Bu tanıma göre öğrencilerin tanımları incelendiğinde. Doğru tanımlayanların vatandaşlık kavramında da yer alan *bağ* ve *aynı topraklar üzerinde yaşama* vurgusu yaptıkları belirlenmiştir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir

‘Ö3 Aynı topraklarda yaşayan insanların birbirine olan bağları’

‘Ö18 Bir devlete vatandaşlık bağı ie bağlı olan’

‘ Ö47 Aynı Ülkede yaşayan kimse Vatandaşlık bağı ile bağlı olan’

Vatandaşlık kavramını doğru tanımlayan öğrencilerin vatandaşlık kavramın ders kitaplarındaki tanımlarında da vurgulanan *aynı vatan üzerinde yaşama* ve *bağ* kavramlarından yola çıkarak tanımlarını yaptıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla bu şekildeki cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.

Vatandaşlık kavramını yanlış tanımlayan öğrencilerin kavramı *vatandaşlık görevi*, *vatandaşın sorumluluğu*, *vatani görev*, *birey*, *toplum* gibi kavramlarla açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Bunun nedenleri bu kavramları öğrencilerin sosyal yaşantılarında, medyada (Arslan, A. 2006) sıkça duymaları ve vatani kutsal kabul edip vatana karşı görevleri ve sorumlulukları (Özden 2011) bir borç bilmeleri olabilir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir

‘Ö5 Toplum görevini yerine getirenler’

‘Ö11. Vatani görevini yapmak

‘Ö 23 İnsanlık toplum’

‘Ö25 Sorumluluk ve görevlerini yerine getirme’

‘Ö48 Toplumun görevi’

‘Ö49 Toplumun üyesi olan birey’

‘Ö58 Sorumluluk görevi olan kimseler’

Genel olarak değerlendirildiğinde vatandaşlık kavramını doğru algılayanların sayısının düşük olduğu belirlenmiştir. Doğru algılayanların tanımlarında vatandaşlık kavramının tanımında da geçen aynı *topraklarda yaşama* ve *bağ* kavramlarını vurguladıkları belirlenmiştir. Yanlış tanımlar incelendiğinde ise öğrencilerin vatandaşlık kavramını önceki bilgilerini kullanarak ve sosyal yaşantılarında sıkça duydukları *görev*, *sorumluluk*, *birey*, *vatani görev*, *toplum* gibi kavramlarla açıklamaya çalıştıkları düşünülmektedir. Bu durumun nedeni öğrencilerin vatandaşın görev ve sorumluluklarını vatandaş kavramı ile karıştırarak birbirinin yerine kullanmaları düşünülebilir.

Öğrencilerin vatandaşlık kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi böyle iken Tablo 9’da öğrencilerin sivil toplum kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1.8 Sivil Toplum

Tablo 9. Öğrencilerin sivil toplum kavramına ilişkin görüşleri

<i>SİVİL TOPLUM</i>	Frekans	%
Doğru	16	22,86
Kavramsal yanlış anlamalar:	42	60
Boş	12	17,14
Toplam	70	100

Tablo 9’ da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerden 16’sı sivil toplum kavramını doğru tanımlarken 42’si yanlış tanımlamıştır.

Sivil toplum ders kitaplarında *İnsanların tek tek yapamadıklarını dayanışma ve gönüllülük çerçevesinde birlikte yapmasıdır*(MEB2011) Bu tanıma göre öğrencilerin tanımları incelendiğinde kavramı doğru tanımlayan öğrencilerin cevaplarında *birlik, yardım ve gönüllülük* kavramlarını vurguladıkları belirlenmiştir. Bu durumun öğrencilerin sivil toplum denilince gönüllülük ve yardım hissine kapılmalarından kaynaklandığı düşünülebilir Bayhan’ın (2002). Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö18 Halkın sorunlarını çözmek için devletten bağımsız olarak çalışan gönüllü kurum,yardım eden’

‘Ö20 Devlete bağlı olmadan birlikte gönüllü çalışan yardım eden’

‘Ö33 Bir araya gelerek oluşturulan topluluk gönüllüler’

Sivil toplum kavramını doğru algılayan öğrencilerin sivil toplum kavramının tanımında (Tosun 2001) da geçen ve tanımın özünü oluşturan *birlik, yardım, gönüllülük* gibi kavramları kullanarak tanım yaptıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla bu şekildeki cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.

Sivil toplum kavramına ilişkin yanlış tanımlar incelendiğinde ise öğrencilerin kavramı sivil toplum kavramının da parçası olan ancak doğru tanımı için yeterli olmayan *topluluk, sivilcilik, sivil yönetim örgüt, yardım eden kuruluş* gibi kavramlar ile açıklamaya çalıştıkları düşünülmektedir.

‘Ö11 Sivil insanlar’

‘Ö17 Toplumun serbest sivil olması’

‘Ö21. Hakları savunan örgüt’

‘Ö27 Sivil yönetim biçimi’

‘Ö.45 Bir kuruluş

Genel olarak sivil toplum kavramını doğru algılayan öğrencilerin sivil toplum kavramının özünü oluşturan ve bir anlamda bir sivil toplum kuruluşun nasıl meydana geldiğini özetleyen *birlik, gönüllülük* ve sivil toplum kuruluşunun görevlerinden birini de tarif eden *yardım* kavramlarını vurgulayarak doğru tanım yaptıkları belirlenmiştir. Yanlış tanımlarda ise öğrencilerin *topluluk, sivillik, sivil yönetim, örgüt, yardım eden kuruluş* gibi kavramları kullanarak sivil toplum kavramını açıklamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Bu durumun nedeni öğrencilerin sivil toplum kuruluşlarını sadece yardım için kurulan örgütler gibi görmeleri ve bu kuruluşlar hakkında eksik bilgilere sahip olmaları olabilir.

Öğrencilerin sivil toplum kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi böyle iken Tablo 10’da öğrencilerin işbirliği kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir

4.1.9 İşbirliği

Tablo 10.Öğrencilerin İşbirliği kavramına ilişkin görüşleri

<i>İŞBİRLİĞİ</i>	Frekans	%
Doğru	45	64,29
Kavramsal yanlış anlamalar:	20	28,57
Boş	5	7,15
Toplam	70	100

Tablo 10’ da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 45’i işbirliği kavramını doğru tanımlarken 20’si yanlış tanımlamıştır.

Öğrencilerin sosyal yaşamlarında sıkça yaptıkları bir durum olan işbirliği kavramı sorulmuştur. Bu kavram ders kitaplarında *ortak özellik ve amaçları bulunan insanların oluşturdukları topluluklara işbirliği denir.*(MEB 2011) şeklinde

tanımlanmıştır. Bu tanıma göre öğrencilerin cevapları incelendiğinde doğru tanımlayan öğrencilerin işbirliği kavramını *aynı amaç için yapılan iş, beraber yapılan iş, güç birliği ile yapılan iş, dayanışma ile yapılan iş, iş için birlik olmak* şeklinde tanımladıkları belirlenmiştir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö15 Aynı amaç için Beraber yapılan iş’

‘Ö20. Dayanışma beraberlik ile işi götürmek’

‘Ö7 İnsanların güçlerini birleştirip işbirliği yapması’

‘Ö25 Aynı amaç için birlikte yapılan iş’

Doğru algılayan öğrencilerin işbirliği kavramını tanımın özünü oluşturan *birlikve beraberlik ile yapılan iş* vurgusu yaparak tanımladıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla bu şekildeki cevaplar doğru olarak kabul edilmiştir.

İşbirliği kavramına ilişkin yanlış tanımlar incelendiğinde öğrencilerin işbirliği kavramını *yardımlaşma, iki grup arasındaki anlaşma, iki ülkenin anlaşması*, şeklinde tanımladıkları belirlenmiştir. Bunun nedeni öğrencilerin işbirliğini birbirine yardım iki devletin, iki kişinin ya da gurubun anlaşması olarak düşünmeleri olabilir. Bu durum ile ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö 17. İki gurup arasındaki anlaşma

‘Ö28. Savaşta ülkelerin birliği

‘Ö36 Yardıma ihtiyacı olanla yardımlaşma’

‘Ö53 Yardımlaşma, bir arada olma’

‘Ö34. İki ülkenin anlaşarak Topyekün savaşa girmesi’

Genel olarak işbirliği kavramını doğru tanımlayan öğrencilerin sayısı yanlış tanımlayan öğrencilerin sayısından fazladır. Doğru tanımlayanların işbirliği kavramını *aynı amaç, birlik, beraberlik, dayanışma* kavramlarından yola çıkarak açıkladıkları görülmektedir. Yanlış tanımlayan öğrencilerin ise işbirliği kavramını sadece yardım için anlaşılan bir durum olarak gördükleri ve *gurup anlaşması, devlet anlaşması* gibi kavramlarla tanımladıkları düşünülmektedir.

Öğrencilerin işbirliği kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi böyle iken Tablo 11’de öğrencilerin çoğulculuk kavramına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

4.1.10 Çoğulculuk

Tablo 11.Öğrencilerin Çoğulculuk Kavramına İlişkin Görüşleri

ÇOĞULCULUK	Frekans	%
Doğru	0	
Konuşma dilinden kaynaklanan Kavram yanılgıları	45	64,28
Boş	25	35,72
Toplam	70	100

Tablo 11’ de araştırmaya katılan öğrenciler çoğulculuk kavramına ya cevap vermemiştir ya da yanlış tanımlamıştır. Öğrencilerin araştırmada incelenen kavramlar arsında en çok çoğulculuk kavramına ilişkin kavram yanılgısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Çoğulculuk kavramı Vatandaşlık ve Demokrasi Ders Kitabında *Hür bir ortamda farklı fikirlerin bir arada bulunmasını ve serbestçe kendilerinin ifade etmeleridir.*(MEB 2011) şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 11 de öğrencilerin 25 i çoğulculuk kavramını cevaplamazken 45’i yanlış tanımlamıştır.

Öğrenciler günlük dilde çok olmak anlamına gelen ‘çoğul eki’ (TDK 2011)ifadesindeki *çoğul* kavramını bilimsel dildeki anlam farklılığını düşünmeden çoğulculuk kavramının yerine kullandıkları düşünülmektedir. Bu nedenden dolayı çoğulculuk kavramını çok olmak anlamına da gelen *çoğunluğun dediğinin olması,çoğul insanlar, topluluk, en çok oyu alan parti, çok kişi,* gibi kavramlar ile açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu durumla ilgili bazı öğrencilerin tanımları şöyledir.

‘Ö6. Çoğul insanlar

‘Ö30. En çok oyu alan partinin iktidar olması

‘Ö32 Çoğunluğun istediğinin olması’

‘Ö34 Çoğunluğun dediğini yapmak çoğunluk hakimiyeti’

‘Ö37 Çok kişi topluluk

‘Ö70 Çoğunluğun isteklerine göre hareket etmek’

Hiçbir öğrencinin doğru cevap verememesi öğrencilerin günlük dil ile bilimsel dili ayıramadıklarını göstermektedir. Yanlış tanımlarda günlük dilde kullandığımız çoğul eki ifadesini bilimsel dilde çok olmak, bir araya gelmek, çok insan gibi düşündükleri, çoğulculuk kavramını da bu kavramlar ile tanımladıkları düşünülmektedir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmada öğrencilere hayatları ile doğrudan ilgili olan, okul dışındaki aile ve sosyal yaşantılarında önceden tecrübe sahibi oldukları, yani ev ortamında ya da televizyonda sıkça karşılaştıkları ve İlköğretim 8.sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Dersi'nde en çok üzerinde durulan on kavram sorulmuştur. Öğrencilerin bu kavramlar ile ilgili tanımlarını genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin özgürlük, eşitlik, hak, işbirliği ve cumhuriyet kavramlarını diğer kavramlara göre daha çok doğru açıkladıkları görülürken adalet, demokrasi, sivil toplum, çoğulculuk ve vatandaşlık kavramlarını daha çok yanlış tanımladıkları tespit edilmiştir.

Araştırma sonucu, öğrencilerin adalet kavramını doğru açıklarken kavramının tanımında da geçen eşitlik kavramını vurgulayarak "hak ve hukuka göre eşit davranma, ayırım yapmama, doğruluk, adil yargılanma, kanun önünde eşitlik" gibi kavramlar ile açıklama yaptıkları görülmektedir. Adalet kavramı ile ilgili bu sonuçlar Mulhan'ın (2007) araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Mulhan'ın (2007) çalışmasında da bu çalışmada da öğrenciler adalet kavramını doğru açıklarken kavramın kitaptaki tanımı ile değil de kavramın tanımında da var olan eşitlik kavramından yola çıkarak kendi ifadeleri ile açıkladıkları görülmektedir. Yanlış tanımlayan öğrencilerin ise adalet kavramını eşitlik, özgürlük, hak, düzeni sağlayan, mahkeme süreci, haklı ile haksızın ayrılması, suçlunun cezasını bulması gibi kavramlar ile açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu kavramlar adalet kavramı ile ilişkili kavramlardır (Hayek 1990); ancak tek başlarına kullanılmaları adalet kavramının doğru tanımı için yeterli değildir. Öğrencilerin adalet kavramı ile en çok karıştırdıkları eşitlik kavramına ilişkin sonuçları incelediğimizde öğrencilerin tümünün eşitlik kavramını tanımladığı görülmüştür. Bu araştırmada verilen doğru cevap sayısı en fazla olan kavram eşitlik kavramıdır. Doğru tanımları incelediğimizde öğrencilerin eşitlik kavramının farklı alanlardaki uygulamaları ile ilişkilendirerek eşit davranma, eşit hak, eşit durumda olma, ayrımcılık yapmama, kanun önünde eşitlik, kadın erkek eşitliği, fırsatta eşitlik, zengin fakir eşitliği gibi kavramlarla açıklamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Doğru tanımlar için yapılan bu tespit Yılmaz'ın (2013) öğrencilerin eşitlik kavramı algıları ile ilgili çalışmasındaki

sonuçlar ile örtüşmektedir. Yılmaz'ın (2013) çalışmasında öğrencilerin eşitlik kavramı algıları yukarıda sayılan kavramlar ile benzerlik göstermektedir. Yanlış tanımların çok az olduğu görülmektedir. Yanlış tanımlayan öğrencilerin kavramı adalet kavramı ile açıkladıkları görülmektedir. Bu durumun öğrencilerin eşitlik kavramı ile adalet kavramı arasındaki ilişkiyi anlamamalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Yanlış tanımlamalardaki bu sonuçlar Mulhan (2007) ve Yılmaz'ın (2013) araştırmalarındaki sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmada da öğrenciler eşitlik kavramını en çok adalet kavramı ile karıştırmışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kendileri ile direkt ilgili kavramlardan biri olan özgürlük kavramına verdikleri cevaplarda doğru sayılarının yüksek olması Yılmaz'ın (2013) çalışması ile örtüşmektedir. Kavramının doğru tanımlarında hür olmak, serbestlik ve başkalarına zarar vermeden istediğimizi yapabilme vurgularını yaptıkları görülmektedir. Bu kavramlar özgürlük kavramının tanımında geçen ve özgürlüğün uygulanmasından meydana gelen kavramlardır. (Gözler 2001).Yanlış tanımlayan öğrencilerin bazılarının özgürlük kavramını hakkımız olan şey, yaşam boyu hak gibi cevaplar vererek hak kavramı ile açıklamaya çalıştıkları bazılarının da devletin bağımsızlığı, halkın bağımsızlığı gibi kavramlarla açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Araştırmadaki doğru ve yanlış tanımlardan elde ettiğimiz sonuçlar Mulhan'ın (2007) çalışması ile örtüşmektedir. Mulhan'ın (2007) araştırmasında kavramı doğru tanımlayan öğrencilerin özgürlük kavramını “ kimseye zarar vermeden istediğimizi yapabilmek” şeklinde açıkladıkları belirtilmiştir. Her iki araştırmadaki bu durum öğrencilerin özgürlük kavramını açıklarken kendi ifadelerinden çok kavramın kitaplardaki tanım cümlelerine yer verdikleri şeklinde açıklanabilir. Yanlış tanımlayanlar her iki çalışmada hak kavramı ile özgürlük kavramını karıştırdıkları belirlenmiştir. Bu araştırmada diğer kavramlar ile en çok hak kavramı karıştırılmıştır. Hak kavramına ilişkin sonuçları incelediğimizde kavramı doğru tanımlayan öğrencilerin özgürlük vurgusu yaptıkları görülmektedir. Doğru tanım sayısı yanlış tanım sayısından fazladır. Bu durumun öğrencilerin kendi hayatları ile ilgili bir kavrama daha duyarlı olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Doğru tanımlardaki bu tespit Yılmaz'ın (2013) araştırmasındaki sonuçlar ile örtüşmektedir. Yanlış tanımlarda ise bazı öğrencilerin hak kavramını adalet, özgürlük kavramları ile açıklamaya çalıştıkları görülmüştür. Bazı öğrencilerinde sosyal yaşantılarından ve medyadan duydukları kavramlar ile

açıklamaya çalıştıkları düşünülmektedir. Yanlış tanımlardaki bu sonuçlar Yılmaz'ın (2013) ve Mulhan'ın (2007) çalışmalarındaki hak kavramına ilişkin sonuçlarla örtüşmemektedir. Yılmaz'ın (2013) çalışmasında öğrencilerin tamamına yakını hak kavramını doğru algılamıştır. Mulhan'ın (2007) çalışmasında ise öğrenciler hak kavramını eşitlik kavramı ile karıştırdıkları tespit edilmiştir

Öğrencilerin demokrasi kavramına ilişkin sonuçları incelendiğinde demokrasi kavramına verilen cevaplarda yanlış tanımların sayısının çok olduğu görülmektedir. Kavramı doğru tanımlayan öğrencilerin cevaplarında demokrasi kavramının tanımında da geçen eşitlik vurgusu yaptıkları görülmektedir. Yanlış tanımlarda ise bazı öğrencilerin demokrasi kavramını birbiri ile ilişkili olan (Demir N. 2010) cumhuriyet, eşitlik ve özgürlük kavramları ile açıklamaya çalıştıkları bazı öğrencilerinde demokratik yaşamın unsurları olan Şen (1997) ama bu şekilde kullandıklarında demokrasinin tanımını vermeyen tbmm, seçme seçilme hakkı, kanun düzenleme, çoğunluk kararı,söz sahibi olmak gibi kavramlar ile açıklamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Bu kavramlardan ise en çok cumhuriyet kavramını kullanarak açıklama yaptıkları görülmektedir. Araştırmanın bazı sonuçları Fidan'ın (2009) çalışması ile örtüşmektedir. Fidan (2009) araştırmasında ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerin demokrasi ve cumhuriyet bilgilerini incelemiş ve öğrencilerin yönetim şekli ve rejim arasındaki ayırt edici özellikleri tam olarak öğrenemediklerinden dolayı demokrasi kavramını cumhuriyet kavramı ile açıkladıkları tespit edilmiştir. Araştırmadaki Cumhuriyet kavramına ilişkin sonuçlarda ise doğru tanımlayan öğrencilerin cevaplarında kavramın halk ile olan ilişkisini ele alarak kavramı halkın kendi kendini yönetmesi, milletin yöneticilerini seçip kendi kendini yönetmesi, milletin egemenliği, demokrasinin yönetim şekli gibi kavramlarla açıklamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Doğru tanımlardaki cumhuriyetin halk ile olan ilişkisi Kutlu'nun (2011) çalışmasında cumhuriyet egemenlik kavramıyla yakın ilişki içindedir halk egemenliğinin teoride kalmayıp uygulamaya geçirilmesini gerekli kılar. Şeklinde ifade edilmektedir. Yani kutlu (2011) cumhuriyetin halk ile uygulamaya geçeceğini vurgulamıştır. Yanlış tanımlar incelendiğinde öğrencilerin cumhuriyet kavramını demokrasi, yönetim şekli, özgür olmak, devlet gibi kavramlar ile açıklamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Verilen kısa cevaplar cumhuriyet kavramı ile dolaylı da olsa ilişkili kavramlardır; ancak bu kavramları tek başına kullanmak cumhuriyet kavramının doğru tanımı için yeterli değildir. Öğrencilerin cumhuriyet kavramı ile en çok

karıştırdıkları kavram demokrasi kavramıdır. Öğrencilerin cumhuriyet ve demokrasi kavramı arasındaki ilişkiyi ayırt edemedikleri ve her ikisini de yönetim şekli gibi algıladıkları düşünülmektedir. Bu sonuç Kodaz'ın (2009) sonuçları ile örtüşmektedir. Kodaz (2009) çalışmasında kontrol ve deney grubundaki öğrencilere test uygulamıştır, testin sonucunda bu araştırmada da olduğu gibi öğrencilerin cumhuriyet ve demokrasi kavramının bazı ayırt edici özelliklerinin anlamını bilmedikleri ve cumhuriyet ile demokrasi kavramının ayırt edici özelliklerini ayıramadıkları için birbiri ile karıştırdıklarını tespit etmiştir.

Araştırmada vatandaşlık kavramını doğru tanımlayan öğrencilerin aynı vatan ve bağ vurguları yaptıkları görülmektedir. Vatandaşlık genel olarak bireyi bir devlete, vatana bağlayan bağlıdır. (Daviesve Thorpe, 2003) Yanlış tanımlayan öğrencilerin görev, sorumluluk, birey, vatani görev, toplum gibi kavramalarla açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu açıklamalar Özden'in (2011) çalışmasındaki sonuçlar ile birebir örtüşmektedir. Özden (2011) 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık bilinci düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirdiği çalışmada öğrencilerin vatandaşlık kavramına vergi vermek, oy kullanmak, askere gitmek, dürüst olmak, yardımsever olmak” gibi cevaplar verdiğini tespit etmiştir. Bu sonuçlara benzer bir başka sonuçta Elkatmış'ın (2012) insan hakları ve vatandaşlık ara disiplini kazanımlarının gerçekleşme düzeyi adlı araştırmasında çıkmıştır. Çalışmada ilk öğretim 5. Sınıf öğrencilerinin vatandaşlıkla ilgili ifadelerinde görev ve sorumluluk bilinci kavramlarını kullandıkları belirlenmiştir.

Öğrencilerin sivil toplum kavramına ilişkin sonuçları incelendiğinde kavramı doğru tanımlayan öğrencilerin birlik, yardım ve gönüllülük kavramları çerçevesinde kavramı doğru tanımladıkları görülmektedir. Vurgulanan kavramlar sivil toplum kavramının tanımındaki kavramlardır. (MEB 2011) Doğru tanımlarda vurgulanan kavramlar Bayhan'ın (2002) dünyadaki sivil toplum örgütleri ve Türkiye'deki sivil toplum örgütlerini karşılaştırdığı çalışmasındaki sivil toplum tanımına uymamaktadır. Araştırmada yanlış tanımlar incelendiğinde öğrencilerin sivil toplum kavramını topluluk, sivillik, sivil yönetim örgüt, yardım eden kuruluş gibi kavramlar ile açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu sonuçlar Kıray'ın (1995) çalışmasında tarif ettiği Türkiye' deki sivil toplum yapısı tanımı ile benzeşmektedir. Kıray'ın (1995) çalışmasında Türkiye'de köyden kente göçün yoğun olmasından dolayı bu kuruluşların

daha çok hemşeri yardımlaşması himaye şeklinde yoğunlaştığını belirtmiştir. İki araştırmada da sivil toplum kavramı insanların yardım ve himaye için bir araya gelmeleri olarak tanımlanmıştır.

İşbirliği Kavramını doğru tanımlayan öğrencilerin sayısı yanlış tanımlayan öğrencilerin sayısından fazladır. Doğru tanımlayanların işbirliği kavramını aynı amaç, birlik, beraberlik, dayanışma kavramlarından yola çıkarak açıkladıkları görülmektedir. Yanlış tanımlamalarda ise öğrencilerin işbirliği kavramını sadece yardım için anlaşılan bir durum olarak gördükleri ve grup anlaşması, devlet anlaşması gibi kavramlarla tanımladıkları düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda, çoğulculuk kavramını tanımlayan öğrencilerin tamamının yanlış tanım yaptıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplarda kavramı bir şeyin ya da bir durumun çok olması durumunu anlatan çoğunluğun dediğinin olması, çoğul insanlar, topluluk, en çok oyu alan parti, çok kişi gibi kavramlarla açıkladıkları görülmektedir. Bu durumun öğrencilerin konuşma dilinde kullanılan çoğul eki ifadesindeki ‘çoğul’ kavramını bilimsel dildeki anlam farklılığını düşünmeden çoğulculuk kavramının yerine kullanmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu karışıklıkla ilgili benzer bir duruma Aşlamacı’nın (2008) çalışmasında rastlanılmaktadır. Aşlamacı (2008) çalışmasında çoğulluk ile çoğulculuğun farklı kavramlar olduğunu, çoğulluğun bir tür çokluğu yada çeşitliliğini ifade etmek için kullanıldığını çoğulculuğun ise birbirinden ayırt edilir şekilde farklı görüşlerin, değerlerin, dünya görüşlerinin çokluğunu belirtmek için kullanıldığını belirtmiştir. İki araştırma sonuçları da gösteriyor ki insanlar konuşma dilindeki bir kavramın bilimsel dildeki farklı anlamını düşünmeden birbirinin yerine kullanabilmektedirler.

Sonuç olarak ilköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi dersi’nde üzerinde en çok durulan on kavram ile ilgili yapılan bu çalışmada öğrencilerin birbiri ile ilişkili olan kavramların tanımlarını birbirine karıştırdıkları ve bu kavramları ön bilgileri ile açıklamaya çalıştıkları belirlenmiştir. Bu duruma öğrencilerin bu kavramlarla ilgili ön bilgilerini yanlışlarını önceden ortaya çıkartmayan, konuşma dili ile bilimsel dilin farkını anlatmayan öğretmenlerin neden olduğu düşünülmektedir. Araştırmada öğrencilerin kendi hayatları ile ilgili doğrudan ilgili kavramları doğru algılamada daha hassas oldukları görülmektedir.

5.1. Öneriler

- ✓ Derslerde özellikle birbiri ile karıştırılan Adalet, eşitlik, hak, demokrasi, cumhuriyet ve özgürlük kavramları arasındaki ilişki üzerinde durulmalı ve kavramlar arasındaki ayırt edici özellikler vurgulanmalıdır.
- ✓ Demokrasi ve cumhuriyet kavramları derslerde mümkünse birlikte işlenmeli. Bu kavramların birbiri ile çok yakın ilişkili olduğu; ancak birbirinden farklı kavramlar olduğu anlatılmalı.
- ✓ Vatandaşlık kavramı anlatılırken görev ve sorumluluk kavramının vatandaş olmanın gerekleri olduğu ancak vatandaşlık kavramından farklı kavramlar olduğu anlatılmalıdır.
- ✓ Sivil toplum kuruluşları ile yardım kuruluşlarının farkı ortaya konulmalı ve mümkün ise bir sivil toplum kuruluşu ziyarete gidilmelidir
- ✓ Öğretmenler, konuşma dili ile bilimsel dilin arasındaki farkı anlatmalı ve çoğulculuk kavramını anlatırken çoğul sözcüğünün bilimsel dildeki kullanımı ile günlük hayattaki kullanımı arasındaki farkı vurgulamalıdır.
- ✓ Öğrencilere temel haklarımızın neler olduğu anlatılmalı ve bu haklarımızın hak kavramının tanımı olmadığı vurgulanmalıdır
- ✓ Öğretmenler bu derste geçen ve öğrencilerin günlük hayatta daha az karşılaştıkları kavramlar üzerinde daha çok durabilirler
- ✓ Öğretmenler bu derste ki kavram yanlışlarını ortaya çıkaracak ölçme ve değerlendirme etkinliklerine daha fazla yer verebilirler
- ✓ Bu dersin ders kitabındaki verilen kavramlarının bilimsel tanımları daha açık bir şekilde verilebilir.

Araştırmacılara Öneriler

- ✓ Öğrencilerin bu dersteki kavram yanlışlarını ortaya çıkaracak çalışmalar farklı ve daha büyük örneklerle de yapılabilir.
- ✓ Öğrencilerin bu dersteki kavram yanlışlarını daha güçlü kanıtlarla ortaya koyabilecek çalışmalar karma yöntemler kullanılarak yapılabilir.
- ✓ Yapılacak yeni çalışmalarda kavram yanlışısı bakımından önemli olabileceği düşünölen cinsiyet, sosyoekonomik durum ve kültürel özellikler gibi değişkenlere yer verilebilir.
- ✓ Bu konuda yapılmış çalışmalara ilişkin bir meta analiz çalışması yapılarak mevcut durum daha geniş bir perspektifle ortaya konulabilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, R., (2006). *Mitoz Ve Mayoz Hücre Bölünmesi Konusundaki Kavram Yanılgılarının Tespiti Ve Bu Konuda Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Çözüm Önerileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)Mugla Üniversitesi FenBilimleri Enstitüsü.
- Arslan, A. (2006). Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri. *International Journal of Human Sciences*, 1(1).
- Aslan, S. (2010). Sivil toplum ve demokrasi.. *Sivil Toplum*, 15(2), 357-374.
- Aşlamacı İ. (2008) *Çoğulculuk ve Din eğitimi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Aycan,Y. (2010).*İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti Ve İnkılap Tarihi Dersinde Yeralan Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları (Gördes örneği)*yayınlanmış doktora tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başcıl, A. F. (1960). Esas Teşkilat Hukuku. İstanbul: Baha Matbaası.
- Bayhan, V. (2002). Demokrasi ve sivil toplum örgütlerinin engelleri: Patronaj ve nepotizm. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 1-13.
- Bozkurt, A. R. (2008). *Cumhur'un Anayasası*, İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları.
- Buluç, B. (1997). İlköğretim İkinci Kademe Okullarında Eğitimde Fırsat Eşitliği. *Eğitim Yönetimi, Ankara: Pegem Yayınları*. Yıl, 3.
- Büyükkasap, E. ve Samancı, O. (1998). “İlköğretim Öğrencilerinin Işık HakkındakiYanlış Kavramaları. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*,6 (1). 127-140.
- Canan, İ. (1995). *Hadis ansiklopedisi: kütüb-i sitte*. 1. Akçağ.
- Chi, M. T. (2005). Commonsenseconceptions of emergentprocesses: Whysomemisconceptionsarerobust. *Thejournal of thelearningsciences*, 14(2), 161-199.
- Çakmak, F., (2006).*İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Nüfus ve Yerleşme Konusunda Geçen Kavramları Anlama Düzeyleri Ve Kavram Yanılgıları*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü.

- Çaycı, B., (2007). *Kavram Değiştirme Metinlerinin Kavram Öğrenimi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 27. (1). 87- 102.
- Çelen, N. (1996). *Vatandaşlık Bilgisi Anlayışının Gelişimi ve Karşılaşılan Güçlükler. Yurttaşlık ve Eğitim*. (Y. Hazırlayan Meral Çileli), Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. 201–210.
- Çıldır, I. (2005). *Lise Öğrencilerinin Elektrik Akımı Konusundaki Kavram Yanılgılarının Kavram Haritalarıyla Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Çüçen A.K. (1997). *Mantık*. Bursa: İz Yayıncılık.
- Davies, I. & Thorpe, T. (2003). Thinking and acting as citizens. In A. Ross and C. Roland-Lévy (eds.) *Political Education in Europe*. Stoke on Trent: Trentham
- Demir, N. (2010). "Demokrasinin temel ilkeleri ve modern demokrasi kuramları." *Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review* 10(2), 597-611.
- Demir, Ömer ve Mustafa Acer (1997), Sosyal Bilimler Sözlüğü Vadi Yayınları Ankara
- Demirtaş, Hasan. (2008.) "İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi." *Eğitişim Dergisi*. Sayı: 20 (Ekim 2008)
- Dilaçar A. (1961), "Gramer Öğretiminde Metot", Türk Dili, Mayıs, C: X, S: 116, s. 516-518.
- Doğar, Ç., ve Başbüyük, A. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin hava ve iklim olaylarını anlama düzeyleri. *Journal of Research in Science Teaching*, 29, 1079-1099.
- Dönmez, İ. Y., Alaz, A., Aydoğan, A., (2008). 9. Sınıf Öğrencilerinin "Akarsular" Konusundaki Temel Kavramları Öğrenme Düzeylerinin Tespiti. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 16 (1), 177-184.
- Driver, R. (2008). *The Pupil as Scientist?*. Open University Press: Maidenhead UK.
- Duruhan, K., ve Şad, S.N. (2009). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık ödev ve hak algılarının çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu*, 404-409.
- Elkatmış, M. (2012). İnsan hakları ve vatandaşlık ara disiplini kazanımlarının gerçekleşme düzeyi. *Akademik Bakış Dergisi*, 29(6).

- Erden, M. (2000). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Alkım Yayınevi.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1997). *Gelişim Öğrenme-Öğretme*. Ankara: Arkadaş yayınevi.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2001). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (1998). *Araştırma dizaynı ve istatistik yöntemleri*. Ankara: Emel Matbaası.
- Eroğul, C.(2002). *Devlet Nedir?*,Ankara: İmge Yayıncılık.
- Fisher, Kathleen, M. (1985). A Misconception in Biology: Amino Acids and Translation. *Journal of Research in Science Teaching*, 22 (1), 53-62.
- Fidan, Nurettin. *Okulda öğrenme ve öğretme*. Gül Yayınevi, 1986.
- Fredette, N. H. Ve Clement, J. J. (1981). Student Misconceptions Of An Electric Circuit: What Do They Mean? *Journal of College Science Teaching*, 11, 280-285.
- Gözen, Ramazan (2004) Uluslararası ilişkiler sonrası: Çoğulculuk küreselleşme ve 11 Eylül Alfa yayınları İstanbul
- Gözler, G.(2007). *Anayasa Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Gözler, K. (2001). *Anayasa hukukuna giriş: Genel esaslar ve Türk anayasa hukuku*. Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Gülçiçek, Ç, ve Yağbasan, R. (2004). Sarmal Ray Sisteminde Mekanik Enerjinin Konumu Konusunda Öğrencilerin Kavram Yanılgısı. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 163, 143-153.
- Gündüz, M. ve Gündüz, F(2002). *Yurttaşlık Bilinci*. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Güneş, B. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: IV. Bölüm, Bilimsel Hatalar ve Kavram Yanılgıları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Günindi, Y. (2005). *Kullanılan Yöntem ve Araç-Gereçlerin İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenmesine Etkiler*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Kaldırım, E.(2005). "İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları." *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25.3.
- Kalem, R., Çallica, H., (2001). Orta-2, Lise- 1 ve Üniversite- 1. Sınıf Öğrencilerinin - Isı ve Sıcaklık- Konusu ile İlgili Kavram Yanılgılarının İncelenmesi. *Yeni Bin Yılın Başında Türkiye’de Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu Bildirileri*, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, (7-8 Eylül), 260-265.

- Karakuyu, Y. (2006). *Lise Ve Dengi Okul Öğrencilerinin Isı ve Sıcaklık Öğreniminde Karşılaştığı Kavram Yanılgıları (Yayınlanmış Doktora Tezi)*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, E. (2009). *İlköğretim 7.Sınıf Öğrencilerinin Bazı Demokrasi Kavramları Hakkındaki Görüşleri ve Yanılgıları (Aksaray örneği)*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, M. (2006). *İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersinde Yer Alan Kavramların Kazanılmışlık Düzeyi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Keskin, K. (2003). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerde Tarih Kavramlarının Kazandırılma Düzeyinin Araştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kıray, M. (1995). *Siyasi Himayecilikten Dinsel Grup Himayeciliğine. Türkiye’de Toplumsal Değişim, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul*.
- Kodaz, N. (2009). *İçerik düzenlemesi yapılmış metinlerin öğrencilerin cumhuriyet ve demokrasi kavramlarını öğrenmelerine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana*.
- Kömürcü, H. Z. , (2002). *İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Yer Alan Kavramların Kazandırılma Düzeyi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kubalı, H.N. (1971). *Anayasa Hukuku Dersleri*. İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Kurt, S. (2012). Hayek’in özgürlük ve Adalet Teorisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 2(3), 199-213.
- Kutlu, A. (2011). *Cumhuriyet Kavramı ve Türkiye’deki Evrimi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Ankara
- Marshall, G. (2003). *Sosyoloji sözlüğü* (Çev: Osman akın hay ve derya kömürcü). Ankara: bilim ve sanat yayınları.
- Milles, Matthew B. & Huberman, A. Michael (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook* (2nd Ed). California: Sage Publications.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2011). İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabı (Edt: Vahap Özpolat). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Mulhan, M. (2007). *İlköğretim 7. sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi kavramlarının öğrenilmesinde sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler ile eğitim-öğretim uygulamalarının etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Nas, R. (2000). *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa.
- Nayır, F., ve Akar, F. (2009). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine göre özgürlük kavramı ve özgürlüğün ilişkilendirildiği davranışlar. *I. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu*, 216-223.
- Nazenin F. (2009) *İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde geçen ‘‘ Demokrasi ce Cumhuriyet’’ kavramları ile ilgili bilgilerin incelenmesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Osborne, R. J. & Gilbert, J. (1980). A Method for the Investigation of Concept Understanding in Science. *European Journal of Science Education*, 2(3), 311-321.
- Özden M. (2011). 4. ve 5. sınıflar fen ve teknoloji dersinin vatandaşlık eğitimi bakımından işlevselliği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Öztekin, A. (2007). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Siyasal Yayıncılık
- Öztürk, C. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi & Demokratik Vatandaşlık Eğitimleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Polat, T. (2003). *Güçlü Demokrasi ve Okul. Eğitim Yönetimi ve Üniversitelerde Demokratik Yapılanma Sempozyumu*. Ankara: Eğitim-Sen yayınları.
- Sabancı, O. (2008). *İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Vatandaşlık Konularıyla İlgili Kavramsal Anlamaları*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulama*. Ankara: Gazi Kitapevi
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi

- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim Öğrenme ve Öğretme. (Kuramdan Uygulamaya)*.Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Sezgin, F. (2005). Örgütsel vatandaşlık davranışları: Kavramsal bir çözümleme ve okul açısından bazı çıkarımlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1).
- Sönmez, V. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, MEB. Yayını,İstanbul.
- Şen, H. (1997) *Demokratik Değerlerin Benimsenmesinde Eğitimin Rolü*, Yeni Türkiye (Türk Demokrasisi), Yıl 3, Sayı 17, Ankara
- Şimşek, A. (2006). *İçerik Türlerine Dayalı Eğitim*,Nobel yayın dağıtım,Ankara
- Şimşek, F. (2000). *Bir grup rehberliği programının öğretmenlerin disiplin anlayışına etkisi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tanilli, S. (2001). *Devlet ve Demokrasi*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Tanör, B. (1994). *Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu*. Ankara, Genişletilmiş. 3. Baskı, BDS Yayınları,
- TDK.(2011) *Büyük Türkçe Sözlük* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- TDK. (1998). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Touraine, A. (1991). "WhatDoesDemocracyMeanToday." *International SocialScienceJournal*, 128, 259-268.
- Ülgen, G. (2001). *Kuramlar ve Uygulamalar*.Ankara:Pegem A yayıncılık
- Ülgen.G. (2004). *Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Wessel, W. (1999). *Knowledge Construction in High School Physics: A StudyStudentTeacherInteraction*. Saskatchewan School TrusteesAssociationResearchCentre Report.
- Yağbasan, R.,Günes, B., Özdemir, E., Temiz, K., Gülçiçek, Ç.,Kanlı. U., Ünsal, Y., Tunç, T (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu :Fizik*.Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yahşi, D. (2006). *Farklı LaboratuarYaklaşımlarının İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Asit Baz Konularındaki Kavramları Anlamalarına ve Kavram Yanılgısının*

- Giderilmesine Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yetişir, İ., Havedanlı, M., ve Efe, R. (2005). *Fen ve Teknoloji Eğitiminde Temel Kavram Hataları*. Ankara: anı yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, Kaya. "İlköğretim Öğrencilerinin Vatandaşlık Eğitimi İle İlgili Temel Kavramlara İlişkin Algılarının İncelenmesi." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28.28-1 (2013).
- Yılmaz Tekin, D. (2007). *Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü*. Tekağaç Eylül Kitap, Ankara.
- Yürük, N., Cakır, O. S. ve Geban, O. (2000). Kavramsal değişim yaklaşımının hücre sel solunum konusunda lise öğrencilerinin biyoloji dersine karşı tutumlarına etkisi. 4. *Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi*, Ankara. (http://www.fedu.metu.edu.tr/ufbmek5/b_kitabi/PDF/Fizik/Bildiri/t110d.pdf) .Adresinden alınmıştır
- Zülfikar, H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*. Ankara: TDK Yayınları.

EKLER

ANKET FORMU

Sevgili öğrenciler

Bu araştırmanın amacı, **İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi eğitimi Dersi'nde Öğrencilerin Kavram Yanılgılarına İlişkin öğrenci görüşlerini** değerlendirmeye yöneliktir. Bu nedenle, anket formunda yer alan her bir kavrama vereceğiniz samimi ve içten yanıt, araştırmanın amacına ulaşması bakımından oldukça önemlidir. Ankete verilen cevaplar toplu olarak değerlendirileceği için anket formuna isminizi yazmanıza gerek yoktur.

Lütfen anket formunda yer alan kavramları cevaplayınız. Araştırmaya katıldığınız için çok teşekkür ederiz.

Doç.Dr. Nuriye SEMERCİ / Ali KILIÇ

Fırat Üniv.Eğitim Bilimleri Enstitüsü E.P.Ö Ana Bilim Dalı

- 1) Cinsiyetiniz : () Kız () Erkek
- 2) Anne eğitim durumu : () okuryazar değil () ilk okul () orta öğretim () üniversite
- 3) Baba eğitim durumu: () okuryazar değil () ilkokul () orta öğretim () üniversite
- 4) Gelir Düzeyiniz: () 0-701 TL() 702-1709 TL () 1710-3170 () 3171 TL ve üstü
- 5) Kardeş sayısı : () 1 () 2 () 3 () 4 () 5 ve üstü
- 6) Sıklıkla izlediğiniz tv programları: () haber () magazin () sinema () başka.....
- 7) Okul başarısı: () orta () iyi () pekiyi
- 8) Oturduğunuz Mesken : () ev () kira () lojman

Lütfen her kavramı dikkatli bir şekilde okuyarak, kavramdan ne anladığınızı kısa ve öz olarak açıklayınız

ADALET.....

.....

.....

ÖZGÜRLÜK.....

.....

.....

DEMOKRASİ.....
.....
.....

VATANDAŞLIK.....
.....
.....

SİVİLTOPLUM.....
.....
.....

EŞİTLİK.....
.....
.....

İŞBİRLİĞİ.....
.....
.....

ÇOĞULCULUK.....
.....
.....

CUMHURİYET.....
.....
.....

HAK:.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

Ali KILIÇ 01.04.1978 tarihinde Malatya'yanın Hekimhan İlçesi'ne bağılı Güzelyurt Kasaba'sında doğdu. İlköğretimini Güzelyurt Çerme ilkokulunda orta öğrenimini Güzelyurt Lisesi'nde tamamladı. 2005 yılında Adana SGK İl Müdürlüğünde memur olarak göreve başlamıştır. 2006 yılında İnönü Üniversitesi Strateji Daire Başkanlığı'na memur olarak nakil olmuştur. Halen bu görevi yürütmektedir.2006 yılında başladığı İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programından 2010 yılında mezun olmuştur. 2011 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başladı, halen İnönü Üniversitesi Strateji Daire Başkanlığı'nda memur olarak çalışmaktadır.